

Τ.Ε.Ι ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Πρότυπα των σύγχρονων νέων. Ποιες είναι οι μεγάλες προσωπικότητες που συμβάλλουν στην διαμόρφωση του κοσμοειδώλου τους. Η περίπτωση των φοιτητών του ΤΕΙ Μεσολογγίου»

Φωτεινή Παπαδοπούλου Α.Μ.:14281

Αναστασία Σαϊτάνη Α.Μ.:15685

Εισηγητής :

Κα Παναγιώτα Βάθη

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ [2014-2015]

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων/Μεσολογγίου του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	5
1.1. Ορισμός Προτύπου	5
1.2. Νέοι και Πρότυπα	5
1.2.1. Νέοι και Είδωλα.....	5
1.2.2. Νέοι και Υγιή Πρότυπα.....	7
1.2.3 Νέοι και αμφισβήτηση των Προτύπων.....	7
1.3. Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα των Προτύπων	7
1.3.1. Η Θετική Επίδραση των Προτύπων	9
1.3.2. Η Αρνητική Επίδραση των Προτύπων	9
1.4. Παράγοντες που διαμορφώνουν πρότυπα και δημιουργούν είδωλα	11
1.4.1. Παράγοντες που διαμορφώνουν και προβάλλουν πρότυπα.....	11
1.4.2. Παράγοντες που δημιουργούν και προβάλλουν είδωλα.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ....	133
2.1. Μυκηναϊκή Εποχή	144
2.2. Ομηρικά Έπη	155
2.3. Πρότυπα Κλασικής Εποχής	17
2.4. Πρότυπα των Ελληνιστικών και Βυζαντινών Χρόνων	20
2.4.1. Ελληνιστική Περίοδος.....	20
2.4.2. Βυζαντινή Περίοδος.....	22
2.5. Χριστιανισμός.....	323
2.6. Τουρκοκρατία.....	334
2.7. Νεοελληνικός διαφωτισμός	345
2.8. Νεότερη Ελληνική Εποχή - Πρότυπα Συγγραφέων.....	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ Μ.Μ.Ε.....	41
3.1.Ο ρόλος της μόδας στην προβολή προτύπων.....	41
3.1.1.Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. στην προβολή των προτύπων.....	402
3.2.Τα σημερινά πρότυπα, θετικές και αρνητικές επιδράσεις.....	423
3.2.1.Νεοναζιστικά Πρότυπα.....	434
3.3.Η τεχνολογική εξέλιξη των κινητών σήμερα.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	46
4.1. Σκοπός της Έρευνας	46
4.2. Οι Στόχοι της Έρευνας.....	46
4.3. Τα Ερευνητικά Ερωτήματα.....	46
4.4. Η Μεθοδολογία της Έρευνας.....	47
4.5. Ερευνητικό Εργαλείο, Χώρος, Χρόνος, Πληθυσμός, Δείγμα, Χαρακτηριστικά Δείγματος.....	48
4.6. Μέθοδος Δειγματοληψίας.....	50
4.6.1. Πρόσβαση στο Δείγμα	50
4.7. Ανάλυση δεδομένων ερευνητικής εργασίας.....	50
4.8. Δεοντολογία Έρευνας.	501
4.9. Ερωτηματολόγιο Έρευνας	501
4.10.Αποτελέσματα μελέτης.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	65
ΒΙΒΛΙΑ.....	65
ΑΡΘΡΑ.....	66
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ.....	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1.1. Ορισμός Προτύπου

«Η έννοια αυτή προέρχεται από την πρόθεση « προ» και το ουσιαστικό «τύπος» (προ+τύπος) και σημαίνει πρόπλασμα, αυτό που χρησιμοποιείται ως υπόδειγμα. Η λέξη «πρότυπο» συγγενεύει με τη λέξη «αρχέτυπο», που σημαίνει βασική, αρχική φόρμα βάση της οποίας κατασκευάζεται κάτι άλλο» (Καπνίση, Φ. 2009).

«Πρότυπο είναι κάθε πρόσωπο, αντικείμενο ή ακόμα και ιδέα ή στάση ζωής που λαμβάνεται ως υπόδειγμα, ως μοντέλο προς μίμηση (ή και αποφυγή μερικές φορές), γιατί θεωρείται κάτι το ιδανικό και αποδεκτό σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Είναι κάποιος ή κάτι που κατέχει σε βαθμό τελειότητας κάποια χαρακτηριστική ιδιότητα, για την κατηγορία στην οποία ανήκει, και που χρησιμεύει ως παράδειγμα προς μίμηση/πρόσωπο ή κατάσταση που προκαλεί το θαυμασμό μας και την επιθυμία να το μιμηθούμε» (Σιαμαντούρα Σ. 2010)

Πολλές φορές η χρήση της λέξης πρότυπο, ταυτίζεται με τη λέξη είδωλο. Αυτή η ταύτιση μπορεί να οδηγήσει σε παρερμηνείες του λόγου, καθώς η λέξη είδωλο αναφέρεται σε μια «αντίληψη ψευδή και εσφαλμένη, για την οποία ένα κοινωνικό σύνολο δείχνει μιαν έμμονη και τυφλή πίστη / πρόσωπο που είναι αντικείμενο υπέρμετρης και τυφλής αγάπης, λατρείας, πίστης, θαυμασμού» (Μπαμπινιώτης Γ. 1998).

Το πρότυπο επομένως αποτελεί το πρόσωπο αυτό που κατορθώνει, εξαιτίας κάποιων ικανοτήτων ή χαρακτηριστικό, να είναι πηγή θαυμασμού και μίμησης για τους υπόλοιπους ανθρώπους (Μπαμπινιώτης Γ. 1998).

1.2. Νέοι και Πρότυπα

1.2.1. Νέοι και Είδωλα

Αυτό που κυριαρχεί τη σημερινή εποχή είναι το πρότυπο του οικονομικού, υλιστικού και καταναλωτικού ανθρώπου (homo economicus/ homoconsumens). Σύμφωνα με το

σύγχρονο πρότυπο προβάλλεται ο υλισμός, η υλική ικανοποίηση, η απόκτηση υλικών αγαθών και το παράλληλο καταναλωτικό πάθος, η άνετη και πολυτελής ζωή, η προβολή του θεάματος και της φαινομενικά επιτυχημένης ζωής των ανθρώπων του θεάματος (Νταουλτζής Γ.).

Οι κατηγορίες των προτύπων των νέων είναι (Νταουλτζής Γ.):

- I. Αθλητικά πρότυπα – είδωλα: Είναι πρότυπα αθλητών με εξαιρετικές επιδόσεις, όπου οι νέοι τους θεωρούν πρότυπα κοινωνικής καταξίωσης, επιτυχίας και πρότυπα απόκτησης εύκολου χρήματος.
- II. Καλλιτεχνικά (πρότυπα) – είδωλα: Τα πρότυπα του θεάματος (ηθοποιοί, τραγουδιστές, χορευτές, ζωγράφοι κλπ) ασκούν μεγάλη επιρροή στους νέους με αποτέλεσμα αυτοί να τους θεωρούν ως πρότυπα.
- III. Οικογενειακά πρότυπα: Τα οικογενειακά πρότυπα (γονείς, παππούδες, γιαγιάδες, συγγενείς) δεδομένου ότι συμβάλλουν στην αγωγή του νέου αποτελούν και στοιχεία που καθορίζουν την προσωπικότητα του νέου και ως εκ τούτου μπορεί να αποτελέσουν πρότυπά του.
- IV. Σχολικά πρότυπα: Πολλές φορές το σχολικό περιβάλλον και ειδικότερα οι εκπαιδευτικοί ασκούν σημαντική επιρροή στους μαθητές. Έτσι δεν είναι καθόλου περίεργο πολλοί νέοι να έχουν ως πρότυπα τους καθηγητές και δάσκαλους.
- V. Πολιτικά (πρότυπα) – είδωλα: Τόσο οι πολιτικοί ηγέτες όσο και οι ιδεολογίες τους είναι δυνατό να επηρεάσουν – συγκινήσουν τους νέους σε μεγάλο βαθμό, που πολλές φορές μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε φανατισμό.
- VI. (Πρότυπα) είδωλα του υποκόσμου: Η ηρωοποίηση των ανθρώπων του θεάματος και του υποκόσμου και η προβολή του πλούτου τους, παρασύρουν και επηρεάζουν τους νέους με αποτέλεσμα να τους μιμούνται με κλειστά τα μάτια

Δεδομένου ότι ζούμε σε μια κοινωνία στην οποία κυριαρχεί ο υλισμός και ο ατομικισμός ενώ εκμηδενίζεται κάθε πνευματική και κοινωνική αξία, η συμπεριφορά των νέων θα μπορούσε να δικαιολογηθεί. Η προβολή των ειδώλων συνδέεται και κρύβεται πίσω από

τα τεράστια παγκόσμια οικονομικά οφέλη της προβολής και επιβολής των ειδώλων (Νταουλτζής Γ.).

1.2.2. Νέοι και Υγιή Πρότυπα

Εξαίρεση στο κανόνα αποτελούν κάποιοι νέοι που συνεχίζουν να υιοθετούν υγιή πρότυπα. Τα πρότυπα αυτά είναι μεταξύ άλλων: πρόσωπα του στενού ή ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος (γονείς, φίλοι, δάσκαλοι κλπ), πρόσωπα της καθημερινότητάς τους (π.χ. εθελοντές, διασώστες κλπ), ιστορικά πρόσωπα που διακρίθηκαν σε κάποιο τομέα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της ανθρωπότητας, καταξιωμένες προσωπικότητες του καιρού μας από το χώρο της οικονομίας, του αθλητισμού, της τέχνης, της επιστήμης, της πολιτικής κλπ. (Νταουλτζής Γ.).

Αυτό που διαφοροποιεί τα παραπάνω πρότυπα από τα είδωλα των νέων είναι ότι τα πρότυπα βασίζονται σε πραγματικές αξίες ενώ τα είδωλα σε πλασματικές (Νταουλτζής Γ.).

1.2.3 Νέοι και αμφισβήτηση των Προτύπων

Αρκετοί νέοι αρνούνται να υιοθετήσουν είδωλα ή υγιή πρότυπα. Αυτό ενδεχομένως να οφείλεται στην απογοήτευση των νέων από την αφερεγγυότητα και την αναποτελεσματικότητα των προτύπων που προβάλλει η κοινωνία. Η σημαντικότερη δε αιτία της αμφισβήτησης των προτύπων από τους νέους σήμερα, είναι η υπέρμετρη ενημέρωση της νέας γενιάς από κάθε άλλη εποχή, με αποτέλεσμα να θεωρούν κάθε μορφή συμβουλής-καθοδήγησης ως ανεπίτρεπτη παρέμβαση και περιορισμό των δικαιωμάτων τους. (Νταουλτζής Γ.).

1.3. Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα των Προτύπων

Τα πρότυπα διαχωρίζονται σε καλά (θετικά) που οδηγούν στη βελτίωση του ανθρώπου και της ζωής του και σε κακά (αρνητικά) που έχουν καταστρεπτικές συνέπειες για το άτομο και για τη ζωή του. Επομένως τα είδωλα έχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα (Πάλλη Χ. 2013).

Θετικά πρότυπα της εποχής μας αποτελούν: α) πολιτικοί, κοινωνικοί, θρησκευτικοί ηγέτες, οι οποίοι αγωνίζονται για αξίες και ιδανικά όπως την ειρήνη, την ελευθερία και τη δικαιοσύνη, β) πνευματικοί ηγέτες, που μέσα από το πνευματικό τους έργο προβάλλουν συνειδήσεις και διαμορφώνουν αξίες που ολοκληρώνουν, αναδεικνύουν και καταξιώνουν τον άνθρωπο, γ) επιστήμονες, δ) οικολόγοι, που αγωνίζονται για τη διάσωση του φυσικού περιβάλλοντος και ε) απλοί άνθρωποι, που υπηρετούν ανιδιοτελώς αξίες και ιδανικά (Πάλλη Χ. 2013).

Αρνητικά πρότυπα της εποχής μας αποτελούν: α) πολιτικοί ηγέτες, που εκμεταλλεύονται τη δόξα και τη προβολή τους μέσα από τα .M.M.E. με σκοπό να εξυπηρετήσουν κομματικά συμφέροντα και ατομικά οφέλη, β) ψευδοδιανοούμενοι, που δεν έχουν στόχο την προβολή της πνευματικής ανάπτυξης αλλά της ατομικής προβολής τους γ) καλλιτεχνικοί και αθλητικοί αστέρες και άτομα υψηλής κοινωνικής θέσης που χωρίς καμία πνευματική αξία και καλλιέργεια προβάλλονται λόγω της δόξας και του πλούτου του, δ) ο επαγγελματικά και οικονομικά καταξιωμένος ή ο ξειδικευμένος τεχνοκράτης, ο οποίος διακατέχεται από ατομικισμό και αδιαφορία για τα σύγχρονα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα ε) πρόσωπα που χαρακτηρίζονται ως «φευγάτοι» εξαιτίας αυτοκαταστροφικών τάσεων (καταθλιπτικές συμπεριφορές, εθισμός σε ναρκωτικές ουσίες) είτε γιατί καταστρέφουν (αθλητική, κοινωνική, πολιτική και εθνική βία και τρομοκρατία) (Πάλλη Χ. 2013).

1.3.1. Η Θετική Επίδραση των Προτύπων

Τα θετικά πρότυπα ωφελούν τους νέους όταν: έχουν πνευματική και ηθική συγκρότηση, προβάλλουν ηθικές και κοινωνικές αρετές, προέχουν την αναγνώριση και την εκτίμηση του κόσμου, συντελούν στην άνοδο του κοινωνικού επιπέδου ενός λαού, οδηγούν τους νέους στην αυτογνωσία και στην αυτοκριτική, έχουν ευεργετική επίδραση στη ζωή τους, προβάλλουν υψηλά ιδανικά και ανθρωπιστικά οράματα, διαμορφώνουν το χαρακτήρα και καλλιεργούν την προσωπικότητα του νέου, συμβάλλουν στη δημιουργία ελεύθερων και υπεύθυνων νέων και τέλος καλλιεργούν την εθνική συνείδηση του νέου (Νταουλτζής Γ.).

Οι σημαντικότερες θετικές επιδράσεις των προτύπων συνοψίζονται στις παρακάτω

κατηγορίες:

Ευαισθητοποίηση: Η σύγχρονη εποχή διακατέχεται από ατομικισμό και πλήρη αδιαφορία για τον συνάνθρωπο. Τα υγιή πρότυπα με κοινωνικές ευαισθησίες και ανιδιοτελή προσφορά, καταργούν την απομόνωση του σύγχρονου ανθρώπου. Αυτά τα πρότυπα αποτελούν συνήθως κοινωνικά καταξιωμένα άτομα. Η υιοθέτηση και η μίμηση λοιπόν υγιών προτύπων από τους νέους τους βοηθάει στο να θέτουν ατομικούς και συλλογικούς στόχους και να αγωνίζονται με υπομονή και επιμονή για την κατάκτησή των στόχων τους (Πασσάς Γ. 2012).

Ηθικοποίηση: Εκτός από την κοινωνική απομόνωση του σύγχρονου ανθρώπου κυρίαρχη είναι και η έκπτωση των αξιών εξαιτίας του καταναλωτικού μοντέλου της επιτυχίας, γεγονός που έβλαψε τη συνεκτικότητα της σύγχρονης κοινωνίας. Η υιοθέτηση υγιών προτύπων επομένως και η ύπαρξη ανθρώπων με ιδανικά, επιδρά θετικά ως πρότυπο υγιούς βίου (Πασσάς Γ. 2012):

Κοινωνική συνοχή: Η εκάστοτε κοινωνία δημιουργεί τα δικά της πρότυπα τα οποία θεωρεί σωστά. Η υιοθέτηση των προτύπων της εκάστοτε κοινωνίας από τους νέους έχει ως αποτέλεσμα την κοινωνικοποίησή τους, την αφοσίωση τους σε αξίες και ιδανικά που συνδέουν τα μέλη της κοινωνίας. Έτσι μια κοινωνία εξασφαλίζει τη συνοχή και τη διαχρονικότητά της (Πασσάς Γ. 2012):

Συγκρότηση της Προσωπικότητας: Τα υγιή πρότυπα διαμορφώνουν το χαρακτήρα κι αναπτύσσουν την προσωπικότητα του σημερινού νέου, προβάλλουν κοινωνικές αρετές, αποτελούν παράδειγμα αρετής, γεννούν εμπιστοσύνη και ασφάλεια, καλούν το σύγχρονο νέο να συνεργαστεί με τους μεγαλύτερους για την επίλυση μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων, παίζουν διδακτικό ρόλο, φέρνουν μηνύματα του παρελθόντος τα οποία είναι πολύ χρήσιμα για το παρόν και το μέλλον, κάνουν αισιόδοξο και δραστήριο το σύγχρονο νέο, τον γεμίζουν με ιδανικά και αξίες, συνδέουν το νέο με το παλιό, αναπτύσσουν την εθνική συνείδηση, μαθαίνουν στο νέο να εργάζεται, να συνεργάζεται και να αναπτύσσει πρωτοβουλίες καθώς επίσης καλλιεργεί την έμφυτη κοινωνικότητά του (Νικολαΐδου Χ. 2009).

1.3.2. Η Αρνητική Επίδραση των Προτύπων

Τα κακά (αρνητικά) πρότυπα προκαλούν φανατισμό ή προσωπολατρία, αλλοτριώνουν τη βούληση του νέου ατόμου και το οδηγούν σε ανήθικες πράξεις, στερούν την ελευθερία, την πρωτοβουλία και την αυτενέργεια από τα άτομα που ακολουθούν κάποιο πρόσωπο, εμποδίζουν την πρόοδο, αφού παρακινούν σε μίμηση και όχι σε δημιουργική πρωτοβουλία και καλλιεργούν πάθη (Νταουλτζής Γ.). Επίσης η μίμηση αρνητικών προτύπων διαψεύδουν τα όνειρα του σημερινού νέου, εμποδίζουν το νέο να σκέφτεται ήρεμα και αντικειμενικά, παθιάζουν το σύγχρονο νέο και κάνουν το νέο μονόπλευρο, αδιάλλακτο και ασυμβίβαστο, αφού ακολουθεί με φανατική επιμονή τη θεωρία τους (Νικολαΐδου Χ. 2009).

Ειδικότερα προκαλούν:

Ματαιοδοξία: Όπως προαναφέρθηκε τα είδωλα αποτελούν αντικείμενα θαυμασμού κυρίως για τον πλούτο και την αναγνωρισιμότητα που διαθέτουν. Η μίμησή των ειδώλων από τους σύγχρονους νέους, τους αποπροσανατολίζει, απομακρύνοντας τους από την ουσιαστική αναζήτηση του βαθύτερου νοήματος της ζωής, προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη του ατομικισμού και η επέκταση του καταναλωτικού μοντέλου ζωής (Πασσάς Γ. 2012).

Απογοήτευση: Μία από τις αρνητικές επιδράσεις των αρνητικών προτύπων-ειδώλων είναι η απογοήτευση. Τα είδωλα είναι πρόσωπα κατασκευασμένα από τη βιομηχανία του θεάματος με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνονται ιδανικά. Η υιοθέτησή τους από τους νέους του οδηγεί σε ψυχικά προβλήματα τα οποία οφείλονται στην αδυναμία τους να ταυτιστούν με το υποφαινόμενο πρότυπο-είδωλο ή λόγω της αποκάλυψης του σάπιου περιεχομένου που κρύβεται πίσω από τα είδωλα (Πασσάς Γ. 2012).

Αποπροσανατολισμό: Η κατασκευή των ειδώλων αποτελεί μια βιομηχανία η οποία έχει ως στόχο τον αποπροσανατολισμό των ανθρώπων από τα σύγχρονα προβλήματα, εντάσσοντας τους στην ουσία σε ένα διαφορετικό κόσμο, τον κόσμο του θεάματος. Αυτό έχει ως συνέπεια τον αποπροσανατολισμό των ανθρώπων από τα σοβαρά προβλήματα της προσωπικής του ζωής καθιστώντας τον απλώς θεατή της ζωής του (Πασσάς Γ. 2012).

Μαζοποίηση: Η υιοθέτηση αρνητικών προτύπων έχει ως αποτέλεσμα τη μαζοποίηση του ανθρώπου χάνοντας έτσι την ιδιαιτερότητά του. Η μίμηση αρνητικών ειδώλων αλλά και η υιοθέτηση υγιών προτύπων έχει ως αποτέλεσμα την ακύρωση κάθε δυνατότητα αυτογνωσίας και υπονομεύει τη συγκρότηση ανεξάρτητων προσωπικοτήτων. Γι' αυτό και οι νέοι περνώντας στο στάδιο της ωριμότητας αποστασιοποιούνται από τα κάθε είδους πρότυπα είτε υγιή είτε αρνητικά (Πασσάς Γ. 2012).

1.4. Παράγοντες που διαμορφώνουν πρότυπα και δημιουργούν είδωλα

1.4.1. Παράγοντες που διαμορφώνουν και προβάλλουν πρότυπα

Οι παράγοντες που διαμορφώνουν και προβάλλουν υγιή πρότυπα είναι (Πάλλη Χ. 2013):

1. Η οικογένεια (σε αυτό σημαντικό ρόλο παίζει η οικογενειακή αγωγή και η προσωπικότητα των γονιών. Επίσης σημαντική είναι η σχέση και είδος αυτής, που έχει αναπτυχθεί μεταξύ γονέα-παιδιού),
2. Το σχολείο (Το σχολείο παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του νέου. Επίσης το περιεχόμενο των σπουδών, η διδασκαλική διαδικασία και η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού προς τους μαθητές και τους γύρω του επηρεάζει σημαντικά την προσωπικότητα του μαθητή).
3. Ο χώρος των Επιστημών, των Γραμμάτων και των Τεχνών (Σημαντικός παράγοντας που διαμορφώνει και προβάλλει πρότυπα είναι ο χώρος των επιστημών και των γραμμάτων μέσα από τη ζωή και το έργο επιστημόνων, εφευρετών, ανθρώπων του πνεύματος και της τέχνης καθώς ηρώων που ξεπροβάλλουν μέσα από τα έργα τους),
4. Ο χώρος της πολιτικής (Η πολιτικοί που υπηρετούν με σκοπό την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έχουν αξίες και ιδανικά είναι δυνατόν να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν υγιή πρότυπα για τους νέους), και
5. Το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

1.4.2. Παράγοντες που δημιουργούν και προβάλλουν είδωλα

Οι παράγοντες που δημιουργούν και προβάλλουν αρνητικά πρότυπα – είδωλα είναι (Πάλλη Χ. 2013):

1. Τα Μ.Μ.Ε (Τα Μ.Μ.Ε. πολλές φορές προβάλλουν ανθρώπους του θεάματος δίνοντας αξία στο χρήμα και τη δόξα αφήνοντας στο περιθώριο σημαντικούς ανθρώπους τόσο της παλαιάς όσο και της σύγχρονης ιστορίας)
2. Τα οικονομικά κέντρα (Σκοπός τους είναι το κέρδος με αποτέλεσμα να δημιουργούν ανθρώπους χωρίς βούληση και κριτική, που απλά θα μιμούνται και θα καταναλώνουν, αξίες και ιδανικά)
3. Το πνευματικό επίπεδο της εποχής (η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από πτώση του πνευματικού επιπέδου, μαζοποίηση, μιμητισμό, εκκεντρικότητα, λαϊκισμό και στη πίστη στον ερχομό κάποιου μεσσία),
4. Το πολιτικό καθεστώς (το πολιτικό καθεστώς με τρόπο αυθαίρετο και καταπιεστικό αντικαθιστά τη σκέψη και τους προβληματισμούς των νέων μέσα από την προβολή εφήμερων ειδώλων),
5. Ο υλιστικός προσανατολισμός της εποχής (η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από υλισμό ο οποίος μειώνει την πνευματική ανάπτυξη και αυξάνει τον καταναλωτισμό),
6. Την προσωπικότητα του νέου (όταν ο νέος έχει μειωμένη αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση αυτό έχει ως αποτέλεσμα να πέφτει θύμα μιμητισμού αντί να προβάλλει την δική του προσωπικότητα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Κάθε κοινωνία έχει και προβάλλει τα δικά της πρότυπα, ανάλογα με τις ανάγκες και τους στόχους της, με στόχο να επιτύχει την κανονικοποίηση της συμπεριφοράς των μελών της και να εξασφαλίσει τη συνοχή και τη συνέχεια της στο χρόνο. Έτσι μελετώντας τα πρότυπα κάθε εποχής μπορούμε να εξαγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για το χαρακτήρα της ίδιας της εποχής: στην ομηρική εποχή πρότυπο μίμησης αποτελεί το άτομο που διαπρέπει με το λόγο στην αφορά («μύθων ρητήρ») και με τα ανδραγαθήματα στον πόλεμο («έργων πρηκτήρ»), στο Μεσαίωνα ο ευλαβής και πράος Χριστιανός, στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες ο «επιδεικτικός» καταναλωτής (Πασσάς Γ. 2012).

Ανατρέχοντας στο παρελθόν και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους δύναται να προσδιοριστούν διάφορα μοντέλα μίμησης, σύγκρισης ή υποδείγματα δράσης της εκάστοτε εποχής. Ξεκινώντας από τη Μυκηναϊκή Εποχή θα μπορούσαμε να πούμε ότι ως πρότυπο θεωρούνται οι γενναίοι ήρωες, οι άνθρωποι που ξεχώριζαν στη μάχη αλλά και στην ειρήνη με την αρετή τους, έτσι όπως αποτυπώθηκαν στα ομηρικά έπη. Ακολούθως μεταφερόμενοι στην Ελλάδα του «Χρυσού Αιώνα του Περικλή», τον 5^ο αιώνα π.Χ., θεωρείται πρότυπο ο «καλός καγαθός» πολίτης, αυτός δηλαδή που φροντίζει τον εαυτό του, γυμνάζεται και καλλιεργείται πνευματικά, συμμετέχει ενεργά στα κοινά και ενδιαφέρεται για την κοινωνική συνοχή. Κατά τους Ελληνιστικούς και Βυζαντινούς χρόνους ως πρότυπο ανθρώπου θεωρείται αυτός που έχει ευρεία μόρφωση, αποτελούμενη από ανθρωπιστικά ιδανικά. Από το Βυζάντιο και έπειτα, ο χριστιανισμός είναι αυτός που καθορίζει και διαμορφώνει τα πρότυπα. Η Τουρκοκρατία και η επακόλουθη σκλαβιά του ελληνικού γένους, ήταν γεγονότα που επέβαλαν το πρότυπο των ελεύθερων ανθρώπων, των κλεφτών και των αρματολών, καθώς επίσης και των μορφωμένων ανθρώπων, μιας και ήταν διαδεδομένη την εποχή του νεοελληνικού διαφωτισμού η βεβαιότητα ότι η μόρφωση θα φέρει την απελευθέρωση και την ελευθερία. Ο αγώνας του 1821, πρόβαλε το πρότυπο του ανθρώπου που αγωνίζεται για την αναστύλωση του επί του 400 χρόνια σκλαβωμένου γένους και για την πρόοδο και ευημερία του (Σιαμαντούρα Σ. 2010).

Μέχρι λοιπόν πριν από κάποια χρόνια, οι Έλληνες είχαν ως πρότυπα τις γενναίες και ηρωικές μορφές, συγγραφείς και διανοούμενους, σπουδαίους, κληρικούς και

επιστήμονες, πολιτικούς και ανθρώπους που αγωνίζονταν για το καλό της πατρίδας αλλά και της ανθρωπότητας γενικότερα. Τη σημερινή εποχή όμως τα πράγματα άλλαξαν στην Ελλάδα. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης, διαφοροποίησαν τον τρόπο προβολής και επικράτησης των προτύπων, επιβάλλοντας στην ουσία «πρότυπα» σύμφωνα με τα δικά τους υποχθόνια κριτήρια, τα οποία δεν πετυχαίνουν τίποτα παρά μόνο να αποπροσανατολίζουν και να εξευτελίζουν την έννοια άνθρωπος. (Σιαμαντούρα Σ. 2010).

2.1. Μυκηναϊκή Εποχή

Για πολλούς ερευνητές η μυκηναϊκή εποχή αποτελεί την απαρχή του ελληνικού πολιτισμού (1600- 1100 π.Χ.). Αποτελεί την «ηρωική εποχή» των ανακτόρων των Μυκηνών και της Πύλου και της τρωικής εκστρατείας. Από τη μυκηναϊκή εποχή έχουμε γραπτά κείμενα, τις πινακίδες της γραμμικής Β. Με την αποκρυπτογράφηση της γραμμικής Β αποδείχθηκε ότι οι άνθρωποι της μυκηναϊκής εποχής έγραφαν και μιλούσαν ελληνικά. Έτσι, πέραν πάσης αμφιβολίας, ο μυκηναϊκός πολιτισμός είναι ελληνικός πολιτισμός. (Σελίδες Ιστορίας και Επιστήμης, 2012).

Ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός αναπτύσσεται στον ελληνικό χώρο, που τότε, όπως και σήμερα, αποτελεί τη γέφυρα μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Η ακτινοβολία του έφτασε από τη Μ. Ασία, την Εγγύς Ανατολή και την Αίγυπτο έως τη Δ. Μεσόγειο και τη ΒΔ Ευρώπη. Θεωρείται ότι οι φορείς του Μυκηναϊκού πολιτισμού, οι ελληνόφωνοι Αχαιοί, εγκαθίστανται στον ελληνικό χώρο γύρω στο 2000 π.Χ. Ο Μινωικός πολιτισμός της Κρήτης, που κατά τον 16ο αιώνα π.Χ. βρίσκεται στο απόγειο της ακμής του, επηρέασε άμεσα την ανάπτυξη του Μυκηναϊκού πολιτισμού, όπου και οι δύο πολιτισμοί αποτελούν τους πρώτους δύο μεγάλους ευρωπαϊκούς πολιτισμούς (Σελίδες Ιστορίας και Επιστήμης, 2012).

Η αρχή του Μυκηναϊκού πολιτισμού, όπως ονομάστηκε από το μεγαλύτερο κέντρο του, τις Μυκήνες στην Πελοπόννησο, σημαδεύεται από την άνοδο ηγετικών ομάδων πολεμιστών, που αναπτύσσουν σχέσεις με το Μινωικό πολιτισμό της Κρήτης, εισάγοντας έτοιμα προϊόντα, νέες ιδέες, και τεχνικές στην παραγωγή αλλά και την κοινωνική οργάνωση (Σελίδες Ιστορίας και Επιστήμης, 2012). Ο μυκηναϊκός πολιτισμός, όπως

προαναφέρθηκε, κάτω από την επίδραση των πολιτισμών της Ανατολής, της Αιγύπτου και της μινωικής Κρήτης. Η ανάπτυξη αυτή συνδέθηκε με τη δημιουργία μικρών κρατών με οχυρά κέντρα διοίκησης υπό την εξουσία ενός μονάρχη («βασιλιά», «ηγεμόνα»). Αναμφισβήτητο είναι και το γεγονός ότι στα κέντρα του μυκηναϊκού πολιτισμού (Μυκήνες, Τίρυνθα, Πύλο, Αθήνα, Θήβα, Ορχομενό, Ιωλκό), στα παλάτια των βασιλιάδων και στα συμπόσια των ευγενών η διασκέδαση περιλάμβανε και τραγούδια. Οι τραγουδιστές της εποχής, οι οποίοι σταδιακά πήραν στα χέρια τους τη *λαϊκή ηρωική ποίηση*, έψαλλαν άθλους αναμειγνύοντας και μύθους από τον πλούτο των δημιουργημάτων του επινοητικού ελληνικού πνεύματος. Είναι άλλωστε γνωστό εις πάσης ότι οι λαοί έχουν την ανάγκη να τραγουδήσουν τις χαρές, τις λύπες και τους καημούς τους, να τιμήσουν τους θεούς και τους ήρωές τους. (Στέφος Α. 2006).

2.2. Ομηρικά Έπη

Τα Ομηρικά έπη, η Ιλιάδα και η Οδύσσεια, έργα του 8ου αιώνα π.Χ., αναπαριστούν με ποιητικό τρόπο τον Τρωικό πόλεμο καθώς και τις περιπέτειες της επιστροφής των ηρώων στην πατρίδα τους. Επίσης αναπλάθονται τα ηρωικά κατορθώματα των πολεμιστών και των τολμηρών ναυτικών, αντλώντας στοιχεία ακόμα και από τον Μυκηναϊκό Πολιτισμό την περίοδο της ακμής τους, αλλά και στοιχεία από περιόδους μετά την παρακμή του Μυκηναϊκού πολιτισμού (Σελίδες Ιστορίας και Επιστήμης, 2012).

Η Ιλιάδα, έχοντας υπόθεση την οργή του Αχιλλέα, περιγράφει τον πόλεμο γύρω από την Τροία. Η Οδύσσεια, συνδυάζοντας τους θρύλους των τολμηρών ταξιδιών με τον Τρωικό Πόλεμο, έχει υπόθεση το γυρισμό του Οδυσσέα και τον αδυσώπητο αγώνα του για την επιστροφή στην πατρίδα του, την Ιθάκη. (Στέφος Α. 2006). Τα Ομηρικά Έπη μέσα από τις ραψωδίες προβάλλουν ως επί το πλείστον πρότυπα τιμής, αρετής και τόλμης. Στα ομηρικά έπη αναπαριστώνται παραδοσιακές εικόνες του πολιτισμού των γεωμετρικών χρόνων (11ος-8ος αι. π.Χ.) και των ιδανικών των ηρώων του παρελθόντος (Στέφος Α. 2006).

Οι ηρωικές μορφές στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια χαρακτηρίζονται πρώτιστα ως αγαθοί. Σήμερα ο χαρακτηρισμός ενός ανθρώπου ως αγαθού σημαίνει ότι είναι καλός και ενάρετος. Όμως, στον Όμηρο, όταν κάποιος, άντρας ή γυναίκα, χαρακτηρίζεται

καλός/καλή, αξιολογείται κυρίως ως προς εξωτερικά του χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα η ομορφιά του. Ο χαρακτηρισμός αγαθός, προσδιόριζε κυρίως τους ανθρώπους ευγενικής καταγωγής, που διέθετε γόητρο, πλούτο και στρατιωτική δύναμη, που είχε αρχηγική μορφή και ήταν σε θέση να κινητοποιήσει μια πολεμική επιχείρηση, υπερασπιζόμενος την ακεραιότητα των γύρω του. Έτσι κατά τα ομηρικά έπη ο αγαθός άνθρωπος ήταν ταυτισμένος με τον δυνατό και τον γενναίο άνθρωπο και γενικότερα με αυτό που διέθετε ισχύ και είχε αριστοκρατική καταγωγή. Στόχος του αγαθού ανθρώπου ήταν να αποδειχθεί ανώτερος από τους άλλους. Η επιδίωξη τους για διάκριση και υπεροχή εκφράζεται με το ρήμα αριστεύω (συμπεριφέρομαι ως άριστος, με γενναιότητα στη μάχη, ή είμαι ο καλύτερος). Διάσημες δε ήταν και οι συμβουλές που έδιναν οι πατέρες στους νεαρούς πολεμιστές που ξεκινούσαν για τον πόλεμο της Τροίας (ο Πηλέας στον Αχιλλέα και ο Ιππόλοχος στον Γλαύκο): να είναι πάντα πρώτος στην παλληκαριά «αἰὲν ἄριστεύειν» και να τους ξεπερνάει όλους. Δεν είναι δε τυχαίο και το γεγονός ότι πολλές σκηνές μάχης αποτελούσαν ανδραγαθήματα, με τα οποία ένας μαχητής, κυριευμένος από πολεμικό μένος, αποκτά σχεδόν υπεράνθρωπη δύναμη και σαρώνει ό,τι συναντά στο πέρασμά του (Μαρωνίτη Δ. Ν. και Πόλκα Λ. 2007).

Ἡρωες σύμφωνα με ομηρικά έπη και όπως παρουσιάστηκε παραπάνω αποτελούσαν βασιλιάδες με ευγενική καταγωγή και οι πολεμιστές. Αντίθετα απλοί άνθρωποι, επώνυμοι και ανώνυμοι (χοιροβοσκοί, επαίτες, υπηρέτριες, παραμάνες κ.ά.), αποτελούσαν το περιβάλλον ενός ηγεμόνα. Κυρίαρχη μορφή/ ήρωας πρότυπο, της Ιλιάδας είναι ο Αχιλλέας ενώ ο χαρακτήρας της Ιλιάδας είναι πολεμικός σε αντίθεση με την Οδύσσεια, της οποίας ο χαρακτήρας είναι ειρηνικός και ως ηρωικό πρότυπο προβάλλεται ο πολυταξιδεμένος και πολυμήχανος Οδυσσεύς (Στέφος Α. 2006).

Η ομηρική κοινωνία είχε επομένως δύο όψεις: τον εμπόλεμο κόσμο των ηρώων και τον ειρηνικό των απλών ανθρώπων. Οι ηρωικές μορφές των ομηρικών επών εμφανίζονται ως αθάνατες (Στέφος Α. 2006).

Οι αξίες που προβάλλονται στην Ιλιάδα είναι η διάκριση («αἰὲν ἄριστεύειν...»), ο αγώνας για τα ιδανικά («εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης»), όπου οι ήρωες ακολουθούν έναν κώδικα τιμής, θάρρους και σεβασμού προς τους θεούς, τους νεκρούς και τους ηλικιωμένους. Η αμοιβαία εκτίμηση των προσώπων παραμένει υπόδειγμα

πολιτισμού. Αντίθετα στην Οδύσσεια ο κόσμος προβάλλεται εντελώς διαφορετικός. Οι ήρωες ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, όπου υπέρτατο ιδανικό δεν είναι η ανδρεία αλλά η εξυπνάδα και η δεξιοτεχνία του Οδυσσέα. Ο Όμηρος μέσα από την Οδύσσεια δίνει μια ολοκληρωτική εικόνα ενός ήρωα (του Οδυσσέα) ο οποίος κατέχει όλες τις αρετές που πρέπει να έχει ο ήρωας κάθε εποχής (τόλμη, ανδρεία, σύνεση, καρτερία, επινοητικότητα) με τα χαρακτηριστικά επίθετα πολυμήχανος, εφευρετικός, πολυγυρισμένος, επινοητικός, καρτερικός κ.α. (Στέφος Α. 2006).

Κοινές αξίες των Ομηρικών Επών θα λέγαμε ότι αποτελούν η φιλοξενία, η ευγένεια, η φιλία, ο οίκτος για τον πόνο, η επιείκεια, η ηπιότητα και η ανθρωπιά. Οι δεσμοί της φιλοξενίας παραμένουν διαχρονικοί, ενώνοντας ανθρώπους διαφορετικών χωρών. Η ευγενική συμπεριφορά εκδηλώνεται με τη διακριτικότητα, τη γενναιοδωρία και τη φροντίδα για τον φιλοξενούμενο. Το ιδεώδες του ανθρώπου μέσα από τα Ομηρικά Έπη, συμβολίζεται από την ικανότητα στο λόγο και στα έργα. Ταυτόχρονα, άριστος-αγαθός θεωρείται όποιος έχει ευγενική καταγωγή, είναι γενναίος και ωραίος, επιδέξιος και συνετός. (Στέφος Α., 2006).

2.3. Πρότυπα Κλασικής Εποχής

Κλασική Εποχή χαρακτηρίζεται η περίοδος της αρχαίας ελληνικής ιστορίας που αρχίζει με την ίδρυση της Συμμαχίας της Δήλου (478 π.Χ.) μετά το τέλος των Περσικών Πολέμων (479 π.Χ.) και τελειώνει με το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου (323 π.Χ.). Καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του 5^{ου} και 4^{ου} π.Χ. Ονομάστηκε κλασική περίοδος γιατί ο πολιτισμός που αναπτύχθηκε είχε γόνιμη και μεγάλη δύναμη. Ο πολιτισμός αυτός έγινε πρότυπο για τις μετέπειτα εποχές τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και στην παγκόσμια ιστορία (ΥΠΕΠΘ, 2010).

Σημαντικό πρότυπο της κλασικής εποχής αποτελεί ο Περικλής. Επί κυβερνήσεως του θεσπίζεται η συνταγματική εξουσία του δήμου, του λαού. Για πρώτη φορά στην ιστορία της Δύσης υπάρχει ένα κράτος που διακυβερνάται με μία δημοκρατική μορφή εξουσίας. Το σημαντικότερο στο δημοκρατικό πολίτευμα ήταν ότι κάθε πολίτης μπορούσε να συμμετέχει στα κοινά. Τις αποφάσεις τις έπαιρνε η πλειοψηφία των πολιτών. Το κεντρικό όργανο στο δημοκρατικό πολίτευμα της Αθήνας ήταν η λαϊκή συνέλευση, η Εκκλησία

του Δήμου (ΥΠΕΠΘ, 2010), που αποτελούνται από 40.000 έως 45.000 μέλη σε συνολικό πληθυσμό 315.000 κατοίκων την εποχή του Περικλή. Ο Περικλής έδωσε στο δημοκρατικό πολίτευμα ένα μοναρχικό χαρακτήρα, αφού η εκκλησία του δήμου εναρμονιζόταν με τις απόψεις και βουλές του (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Μέσα από τις τελετές που γίνονταν, στις γιορτές για χάριν του Θεού Διονύσου (Λήναια, Ανθεστήρια Μεγάλα) γεννήθηκε ένα νέο λογοτεχνικό είδος, που είχε ακολούθως τεράστια επίδραση: η δραματική ποίηση με την τραγωδία και την κωμωδία. Αρχικά η τέχνη του θεάτρου αναπτύχθηκε για καθαρά λατρευτικούς λόγους, με παραστάσεις που γίνονταν προς τιμήν του θεού Διόνυσου (στο τέλος του 6ου αιώνα π.Χ.). Από τον 5ο αιώνα π.Χ. και έπειτα, η δραματική ποίηση είχε πια τη μορφή με την οποία την ξέρουμε σήμερα. Ο ποιητής Πίνδαρος από τη Θήβα έγραψε ποιήματα για τους νικητές στους μεγάλους αθλητικούς αγώνες. Τα ποιήματα του (Πυθιονικοί, Ολυμπιονικοί) είναι τα μόνα λυρικά ποιήματα που σώζονται σήμερα ολόκληρα (ΥΠΕΠΘ, 2010).

Σήμερα σώζεται επίσης και ένα πολύ μικρό μέρος των τραγωδιών που γράφτηκαν τότε: επτά του *Αισχύλου*, άλλες επτά του *Σοφοκλή* και 19 του *Ευριπίδη*. Τα έργα τους παίζονται ακόμη και σήμερα. Ο Αισχύλος προσθέτει το δεύτερο ηθοποιό, θέτοντας έτσι τις βάσεις για τη *δημιουργία του διαλόγου* επί σκηνής, που διεξάγεται με το χορό, τους ύμνους και τα άσματα. (ΥΠΕΠΘ, 2010).

Τον 5ο αιώνα π.Χ. γεννήθηκαν επίσης τα πρώτα μεγάλα έργα της πεζογραφίας, που σώζονται σήμερα ολόκληρα. Ασχολούνται με του Περσικούς Πολέμους, τους οποίους περιέγραψε ο Ηρόδοτος και τον Πελοποννησιακό Πόλεμο που περιέγραψε ο Θουκυδίδης. Ο Θουκυδίδης είναι ο πρώτος που μελέτησε συστηματικά το παρελθόν. Οι πολιτικές αναλύσεις του Θουκυδίδη εκφράζουν τη νέα φιλοσοφική σκέψη του 5ου αιώνα π.Χ.: τη σοφιστική. Οι σοφιστές ήταν σημαντικοί τόσο για τη φιλοσοφία, αλλά και για την πολιτική, δεδομένου ότι οι σπουδαιότεροι πολιτικοί της εποχής μαθητές τους. Σκοπός της διδασκαλίας τους ήταν να απεγκλωβίσουν το ανθρώπινο πνεύμα από όλες τις δεσμεύσεις. Σημαντικοί σοφιστές που έζησαν και δίδαξαν στην Αθήνα ήταν ο Πρωταγόρας ο οποίος δήλωσε ότι «Ο άνθρωπος είναι το μέτρο για όλα τα πράγματα» και ο Γοργίας. Μεγάλοι αντίπαλοι των απόψεων των σοφιστών ήταν ο Σωκράτης και ο

μαθητής του Πλάτωνα (ΥΠΕΠΘ, 2010). Στη θεωρία του Πρωταγόρα ότι ο άνθρωπος είναι το μέτρο όλων των πραγμάτων, ο Πλάτωνας αντιπαραθέτει τη δική του, ότι στη σκέψη και τις πράξεις των ανθρώπων υπάρχει μέσω των αιώνιων ιδεών ένα γενικό μέτρο. Σύμφωνα λοιπόν με τον Πλάτωνα *«Πραγματικός είναι ο ιδεατός κόσμος. Ο άνθρωπος μπορεί να κατανοεί τις ιδέες, δηλαδή να τις θυμάται, εφόσον η αθάνατη ψυχή του έχει ζήσει στο παρελθόν στον κόσμο των ιδεών. Κατά τον Πλάτωνα το μεγαλύτερο αγαθό στον κόσμο των ιδεών είναι η αρετή (σοφία, δικαιοσύνη, σύνεση, ανδρεία). Την αρετή μπορείς να τη διδαχθείς, αφού είναι γνώση και κανένας άνθρωπος δε θα μπορούσε να αποκτήσει καλύτερη γνώση από αυτήν»* (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Κατά τον 4ο αιώνα π.Χ. γνώρισαν επίσης μεγάλη ανάπτυξη η φιλοσοφία και η ρητορική. Τα έργα της εποχής τα λέμε κλασικά, επειδή διαμόρφωσαν κανόνες και πρότυπα, και από τότε οι άνθρωποι σ' όλο τον κόσμο τα διαβάζουν και προσπαθούν να τα ερμηνεύσουν. Σημαντικοί φιλόσοφοι ήταν ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης (ΥΠΕΠΘ, 2010):

- Ο ίδιος ο Σωκράτης δεν έγραψε τίποτα. Ότι γνωρίζουμε είναι μέσα απ' όσα έγραψαν οι μαθητές του, και κυρίως ο Πλάτωνας, ένας από τους μεγαλύτερους φιλοσόφους στην παγκόσμια ιστορία. Κέντρο της διδασκαλίας του Σωκράτη ήταν ο άνθρωπος και ιδιαίτερα τον ενδιέφερε να γνωρίσει ο άνθρωπος το Αγαθό (καλό) και την Αλήθεια.
- Ο Πλάτωνας άνοιξε στην Αθήνα φιλοσοφική σχολή στο άλσος του μυθικού ήρωα Ακάδημου. Ασχολήθηκε πέραν όλων των άλλων και με το πώς μπορούν οι άνθρωποι να ζήσουν μαζί κάτι το οποίο αντικατοπτρίζεται στα έργα του «Πολιτεία» και «Νόμοι» όπου παρουσιάζεται ένα πρότυπο κοινωνικής συμβίωσης.
- Ο Αριστοτέλης ήταν μαθητής του Πλάτωνα, αλλά είχε μια διαφορετική φιλοσοφία. Για τον Πλάτωνα η πραγματικότητα βρίσκεται στο μυαλό μας. Για τον Αριστοτέλη η πραγματικότητα βρίσκεται στις αισθήσεις μας (την όραση, την ακοή κτλ.). Ο Αριστοτέλης ασχολήθηκε με όλες τις επιστήμες και δημιούργησε την επιστήμη της Λογικής. Ένα από τα πιο σημαντικά έργα του είναι τα Πολιτικά.

Τέλος οι σημαντικότεροι ρήτορες της εποχής ήταν ο Λυσίας, ο Δημοσθένης, ο Αισχίνης και ο Ισοκράτης. Προϊόντα της τέχνης της ρητορικής είναι οι δικανικοί λόγοι και οι πολιτικοί λόγοι (ΥΠΕΠΘ, 2010)

Ταυτόχρονα με τη λογοτεχνία, το θέατρο και τη φιλοσοφία, κατά τον 5^ο αιώνα αναπτύσσονται και οι επιστήμες όπως για παράδειγμα η ιατρική. Μέχρι τότε οι άνθρωποι πίστευαν ότι τις αρρώστιες τις προκαλούν τα κακά πνεύματα και η οργή των θεών. Σημαντικό πρότυπο της τότε εποχής θεωρείται ο Ιπποκράτης. Καθιέρωσε την επιστημονική άσκηση της ιατρικής με την παρατήρηση και περιγραφή συμπτωμάτων, την οποία απάλλαξε από το θρησκευτικό της χαρακτήρα. Κατά τον Ιπποκράτη ο γιατρός πρέπει να φροντίζει περισσότερο για την πρόγνωση και την προφύλαξη από τις ασθένειες ενώ η θεραπεία έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Ο Ιπποκράτης απαιτούσε επίσης από τους γιατρούς να έχουν υψηλό αίσθημα ηθικής και υπευθυνότητας, ένεκα και ο «όρκος του Ιπποκράτη» που κάνουν οι εκάστοτε γιατροί πριν την έναρξη του έργου τους (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Τέλος σημαντική μορφή και πρότυπο της εποχής του ήταν ο Μέγας Αλέξανδρος. Ο Μέγας Αλέξανδρος αποτελεί και αποτέλεσε πρότυπο ανδρείας, τόλμης, ανδρικής ομορφιάς και ηγεμονίας. Το ιδεώδες του αήττητου Μεγάλου Αλεξάνδρου δεν αποτελεί μόνο σήμερα αρχαιοπρεπές πρότυπο. Η μορφή του και ο μύθος του ατρόμητου πολεμιστή και κατακτητή αποτέλεσαν πρότυπο από τα ρωμαϊκά χρόνια, δηλαδή πέντε μόλις αιώνες από την παρουσία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στη Μακεδονική γη. (ΥΠΕΠΘ, 2010).

2.4. Πρότυπα των Ελληνιστικών και Βυζαντινών Χρόνων

Τα πρότυπα των Ελληνιστικών και Βυζαντινών Χρόνων προβάλλουν τον άνθρωπο με ευρεία μόρφωση, κυριαρχούμενη από ανθρωπιστικά ιδανικά.

2.4.1. Ελληνιστική Περίοδος

Η Ελληνιστική περίοδος χαρακτηρίζεται από τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας ως κοινής σε περιοχές μη ελληνικές και την κυριαρχία του ελληνικού στοιχείου σε όλους τους τομείς. Κατά την Ελληνιστική περίοδο καλλιεργούνται όλα τα γνωστά μέχρι τότε είδη του πεζού και του ποιητικού λόγου, προσαρμοσμένα στις συνθήκες της τότε εποχής,

οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την δημιουργία νέων ειδών. Η Ελληνιστική εποχή χαρακτηρίζεται για την ποικιλομορφία της και την αίσθηση του κοσμοπολίτικου, είναι μια εποχή επαναστάσεων και αναστατώσεων όπου οι κόσμοι συγκρούονται, άνθρωποι αναμειγνύονται σε έναν ευρύτερο γεωγραφικό και κοινωνικό ορίζοντα, ενώ η επιστήμη, η τέχνη και η τεχνική δημιουργούν θαύματα (Στέφος Α. 2006).

Ιδιαίτερο ρόλο στην ανάπτυξη των γραμμάτων και των τεχνών κατά την Ελληνιστική Εποχή είχε η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας. Παρόμοιο κέντρο μελέτης αναπτύχθηκε κατά το 2ο αιώνα π.Χ. και στην Πέργαμο. Στα πνευματικά αυτά κέντρα γινόταν συστηματική συγκέντρωση και μελέτη έργων από παλιότερες εποχές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον συγκεντρωνόταν για τα ποιήματα του Ομήρου και για τους συγγραφείς της Κλασικής Εποχής (ΥΠΕΠΘ, 2010). Η ποίηση απέκτησε νέο χαρακτήρα και έγινε έργο καλλιεργημένων ανθρώπων, με διαφορετική στάση απέναντι στη ζωή (νοσταλγική αναπόληση της φύσης, προβολή ατομικού βίου). Οι ποιητές ονομάζονται αλεξανδρινοί ανεξάρτητα από τον τόπο καταγωγής ή δράσης τους (Στέφος Α. 2006).

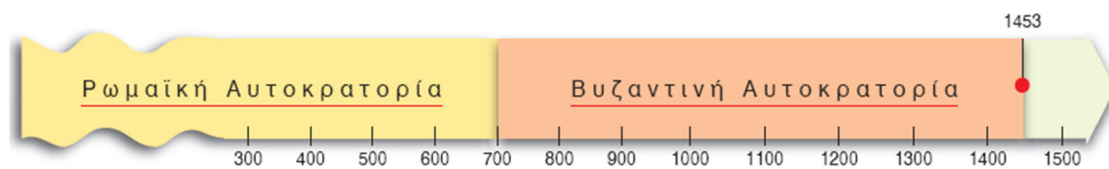
Το 2ο αιώνα π.Χ. επινοήθηκαν οι τόνοι και τα πνεύματα και γράφτηκαν οι πρώτοι κανόνες της ελληνικής γλώσσας. Αυτοί που ασχολήθηκαν με τις μελέτες αυτές ονομάστηκαν γραμματικοί και αυτοί ήταν οι πρώτοι φιλόλογοι. Η κωμωδία της Ελληνιστικής Εποχής ασχολείται με θέματα από την ιδιωτική ζωή και όχι με το σχολιασμό ή την διακωμώδηση των πολιτικών. Αυτό δείχνει ότι οι κωμωδίες του Αριστοφάνη της Κλασικής Εποχής διαφέρουν από αυτές της ελληνιστικής εποχής. Από τους κωμικούς ποιητές της Ελληνιστικής Εποχής ξεχωρίζει ο Αθηναίος Μένανδρος. Σημαντική είναι επίσης και η διαφορά στην τέχνη της γλυπτικής. Ενώ κατά την Κλασική Εποχή οι γλύπτες ήθελαν να δίνουν στα έργα τους ιδανικές αναλογίες κατά την Ελληνιστική Εποχή η τέχνη προσπαθεί να αποδώσει τις μορφές όπως είναι πραγματικά. Οι γλύπτες δίνουν μορφή σε περισσότερους ανθρώπινους τύπους, όπως αθλητές, παιδιά και ηλικιωμένους (ΥΠΕΠΘ, 2010).

Κατά τους Ελληνιστικούς Χρόνους παρατηρείται ιδιαίτερη άνθηση των επιστημών, ιδιαίτερα στην Αλεξάνδρεια. Το Μουσείο που ίδρυσαν οι Πτολεμαίοι βασιλιάδες και οι 500.000 πάπυροι της Βιβλιοθήκης βοήθησαν τους αρχαίους σοφούς να ασχοληθούν με διάφορα επιστημονικά ερωτήματα. Σημαντικές μορφές που δύναται να αποτελούν

πρότυπα των επόμενων εποχών, ακόμα και των σημερινών νέων είναι ο Ευκλείδης, ο οποίος κατέγραψε τις έως τότε γνώσεις γεωμετρίας, ο Ερατοσθένης ο οποίος διέπρεψε στην αστρονομία διατυπώνοντας τη θεωρία ότι ο ήλιος είναι το κέντρο του σύμπαντος, και υπολογίστηκε με μεγάλη ακρίβεια η περιφέρεια της γης και ο Αρχιμήδης ο οποίος αποτέλεσε τον σημαντικότερο μαθηματικό από τους Ρωμαίους. Ήταν ο εφευρέτης της τροχαλίας, του μοχλού και του κοχλία και βρήκε τον τύπο για τον υπολογισμό της περιφέρειας του κύκλου και ανακάλυψε την αρχή της άνωσης. Τέλος έγιναν σημαντικές πρόοδοι στη γνώση του ανθρώπινου σώματος καθώς επίσης σημαντικές ανακαλύψεις και εξερευνήσεις του Περσικού Κόλπου και των Ινδιών. (ΥΠΕΠΘ, 2010).

2.4.2. Βυζαντινή Περίοδος

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία συνεχίζει γενικά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, όπου πρωτεύουσα ήταν η Κωνσταντινούπολη, και χρονολογικά ανήκει στην περίοδο από τα εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης στις 11 Μαΐου του 330 και φτάνει ως την τελική της πτώση, την άλωση από τους Οθωμανούς Τούρκους, στις 29 Μαΐου του 1453. (Γιακωβάκη Ν. 2007).

Ο βυζαντινός λαός δημιούργησε έναν ιδιαίτερο τρόπο ζωής, με δικά του χαρακτηριστικά, και άφησε δώρο στην ανθρωπότητα αξιόλογα δείγματα πολιτισμού, τα οποία επηρέασαν και επηρεάζουν ακόμη το σύγχρονο ελληνικό και γενικότερα το σύγχρονο χριστιανικό κόσμο. Ο βυζαντινός πολιτισμός έχει τις ρίζες του στην αρχαία Ελλάδα και στη Ρώμη και έχει δεχθεί και την επιρροή της Ανατολής, όπου είχε ανθίσει. Η κυριότερη πηγή πνευματικότητας του βυζαντινού κόσμου ήταν η αρχαία ελληνική φιλοσοφία, όπως την είχε διαμορφώσει ο χριστιανισμός, με αυξημένη τη μυστικοπάθεια από τα χριστιανικά δόγματα και από την επίδραση των φιλοσοφικών ρευμάτων της Ανατολής (Χατζηδάκη-Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Οι θεσμοί και η οργάνωση στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία προέρχονται από τη Ρώμη, ενώ

ο χριστιανισμός έγινε από τον 4ο αιώνα η επίσημη θρησκεία στο κράτος. Μέχρι το τέλος της βυζαντινής αυτοκρατορίας, οι υπήκοοι του βυζαντινού αυτοκράτορα ονομάζουν τον εαυτό τους Ρωμαίο και ο αυτοκράτορας υπογράφει ως «πιστός στο Χριστό, το Θεό, βασιλιάς και αυτοκράτορας των Ρωμαίων». Κατά το 5ο αιώνα το ρωμαϊκό κράτος έχασε για πάντα το δυτικό τμήμα του και περιορίστηκε στο ανατολικό. Από τον 7ο αιώνα επίσημη γλώσσα του ήταν τα ελληνικά, και όχι τα λατινικά όπως πριν (Γιακωβάκη Ν. κ.α., 2007). Ο 9ος αιώνας συμπίπτει με το μέσο της χιλιόχρονης διαδρομής του βυζαντινού λαού μέσα στην ιστορία, και από πολιτιστικής άποψης μπορεί να χαρακτηριστεί ως η ενδοξότερη περίοδος του Βυζαντίου (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

«Γενικότερα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αποτελεί μια νέα φάση της ρωμαϊκής ιστορίας που εμφανίστηκε κάτω από την επιρροή του ελληνικού πολιτισμού και παραδόσεων και της ελληνικής γλώσσας, με ταυτόχρονη μετάθεση του πολιτικού κέντρου του κράτους στην εξελληνισμένη Ανατολή, του χριστιανικού κόσμου και της ρωμαϊκής πολιτικής θεωρίας».

Όλοι οι τομείς της ανθρώπινης ζωής και της πνευματικής δημιουργίας επηρεάστηκαν από τη άνοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η νομοθεσία, η φιλανθρωπία, η παιδεία, η φιλοσοφία, τα γράμματα και οι τέχνες.

Νομοθεσία

Οι περισσότερες πολιτιστικές εκδηλώσεις οφείλονταν στο ελληνοχριστιανικό πνεύμα. Η νομοθεσία όμως είχε τις ρίζες της στο ρωμαϊκό δίκαιο, που οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες κάθε τόσο το κωδικοποιούσαν, αναθέτοντας σε σοφούς νομοθέτες να συγκεντρώνουν, να ερμηνεύουν και να καταγράφουν τα εκδιδόμενα αυτοκρατορικά διατάγματα. Η νομοθεσία στα χρόνια του Ιουστινιανού έδειχνε πως ο αυτοκράτορας ήταν παντοδύναμος και η αυτοκρατορία ενωμένη κάτω από την εξουσία του. Η σημασία της είναι πολύ μεγάλη. Ήταν η βάση για όλους τους νόμους στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία αλλά και σε πολλά χριστιανικά κράτη στη δυτική Ευρώπη. Σε αυτή βασίζονται αρκετοί νόμοι στα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη (Γιακωβάκη Ν. 2007). Η γλώσσα της νομοθεσίας ήταν στην αρχή η λατινική, και με το πέρασμα του χρόνου αντικαταστάθηκε από την ελληνική. Και στις τρεις περιόδους της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ανθούσε η νομοθεσία. Οι Ίσαυροι

δημοσίευσαν την «Εκλογή» με προσαρμογή των νόμων στις λαϊκές συνθήκες και στο πνεύμα του ανθρωπισμού (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Εικόνα 2.1. Χειρόγραφο του Πανδέκτη, ενός από τα βιβλία της ιουστινιάνειας νομοθεσίας, 6ος αιώνας, Φλωρεντία (Ιταλία), Βιβλιοθήκη Λαυρέντιου των Μεδίκων.

Φιλανθρωπία

Το χριστιανικό πνεύμα της αγάπης βρήκε την εφαρμογή του στη βυζαντινή φιλανθρωπία. Οι φτωχοί και οι άρρωστοι, οι οδοιπόροι, οι ξένοι, τα ορφανά και οι γέροντες έβρισκαν προστασία σε πλήθος ευαγή ιδρύματα, που θεωρούσαν καθήκον τους να ιδρύσουν οι Βασιλείς και η Εκκλησία. Φτωχοκομεία, νοσοκομεία, γηροκομεία, ορφανοτροφεία, ξενοδοχεία, όπως έλεγαν τότε τους ξενώνες κλπ. Ο Μέγας Βασίλειος είχε χτίσει ολόκληρη πολιτεία από τους οίκους αυτούς της φιλανθρωπίας, που ο λαός την ονόμασε «Βασιλειάδα». Οι αυτοκράτορες και οι βασιλίσσες εξασκούσαν με πολλή μέριμνα τα χριστιανικά αυτά έργα. Έχτιζαν ιδρύματα και τα επισκέπτονταν συχνά, περιόριζαν κάποτε τις ανακτορικές τελετές, για να δώσουν σ' αυτούς που υπέφεραν βοηθήματα. Ειδικός άρχοντας «ο μέγας ορφανοτρόφος», φρόντιζε για τα ορφανά και τη διαχείριση της περιουσίας τους. Ονομαστή είναι η φιλανθρωπική δράση των Τριών Ιεραρχών, του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονα (Αλεξανδρινού πατριάρχη), καθώς και του Ιουστινιανού και της Θεοδώρας κ.α. Πέραν από αυτούς τα μοναστήρια λειτουργούσαν επίσης και ως

φιλανθρωπικά ιδρύματα και περιέθαλπαν τους ξένους, και αν ήταν άποροι, τους ενταφίαζαν, όταν πέθαιναν, στα «ξενοτάφια». (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Παιδεία

Η παιδεία κατά τη διάρκεια των Βυζαντινών χρόνων ήταν καθαρά ελληνική σε όλες τις βαθμίδες της. Οι Βυζαντινοί διαφύλαξαν τα χειρόγραφα των αρχαίων Ελλήνων και τα αντέγραψαν με πολλή επιμέλεια και φροντίδα, ως έργα μεγάλης αξίας και πηγές σοφίας και γνώσης. Σε σύνδεση με αυτά και με τις γραφές, άντλησαν οι Πατέρες της Εκκλησίας, και ιδιαίτερα οι Τρεις Ιεράρχες, την ηθική τους διδασκαλία και τη θεμελίωση του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, προσφέροντας ανυπολόγιστες υπηρεσίες στην ελληνική παιδεία. Δίκαια λοιπόν καθιερώθηκαν ως προστάτες των ελληνικών γραμμάτων και του ελληνικού πνεύματος. Πάνω λοιπόν στη συμφιλίωση του Ελληνισμού και του χριστιανισμού και στις φιλοσοφικές και ηθικές προεκτάσεις τους, στηρίχθηκε η παιδεία και η μέθοδός της. Έτσι δημιουργήθηκαν, τα νέα Θεολογικά σχολεία, κάτι σαν τα σημερινά πανεπιστήμια, όπου δίδασκαν άνδρες σοφοί και μεγάλοι δάσκαλοι. (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Η Εκκλησία πρωτοστάτησε στο χώρο της εκπαίδευσης αναλαμβάνοντας εξ ολοκλήρου σχεδόν όχι μόνο την οργάνωση, τη στελέχωση και τη λειτουργία της, αλλά και την οικονομική επιχορήγησή της. Στο δύσκολο αυτό έργο οι ενοριακές επιτροπές δεχόταν συχνά τη συνεργασία των κοινοτήτων. Στο Βυζαντινό κράτος δεν υπήρχε ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα οι γονείς ανάλογα με την κοινωνική τους θέση, κανόνιζαν την εκπαίδευση των παιδιών τους. Οι βαθμίδες ήταν τρεις: η στοιχειώδης, η μέση και η ανώτατη εκπαίδευση (Ψώρα Π. 2008).

Οι επιστήμες της ιατρικής και των μαθηματικών ενοποιήθηκαν σταδιακά με τις ήδη διδασκόμενες επιστήμες. Η εκπαίδευση πέρα από τη βοήθεια που παρείχαν οι εκπαιδευτικοί, σημαντικοί ήταν και η παροχή βοήθεια από τις πλούσιες βιβλιοθήκες, δημόσιες, ιδιωτικές και μοναστηριακές, όπως η βιβλιοθήκη του Πατριάρχη Φωτίου. Αξιοπρόσεκτη ήταν και η προσφορά των μοναχών, εξαιτίας της αντιγραφής έργων αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, ορισμένα από τα οποία διασώθηκαν χάρη στη δική τους

πρωτοβουλία (Ψώρα Π. 2008).

Καλούς δάσκαλους έκριναν αυτούς που ήξεραν: «τι να διδάξουν, πότε να το διδάξουν και πότε να δίνουν προσταγές» Είχαν ωστόσο και την παιδαγωγική γνώση «εκ των γνώσεων εις τα άγνωστα» και πίστευαν, πως το «νέο» πρέπει να δίνεται, αφού κατανοηθεί το «παλιό». Ήταν σύντομοι, σαφείς, φρόντιζαν να διδάσκουν ψυχαγωγώντας και απιστούσαν να μαθαίνει το μάθημά του ο μαθητής σε βάθος. Στην αίθουσα των παραδόσεων δέσποζε ο διδασκαλικός θρόνος όπου βρισκόταν και το αναλόγιο απ' όπου έπαιρναν τα παιδιά τα βιβλία τους. Αξιοσημείωτο είναι να αναφερθεί και το γεγονός ότι στους τοίχους της αίθουσας στόλιζαν διδακτικές επιγραφές όπως: «Φοβού τον Θεόν», «Τον βασιλέα τίμα», «Σεβού τους γονείς» (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Φιλοσοφία

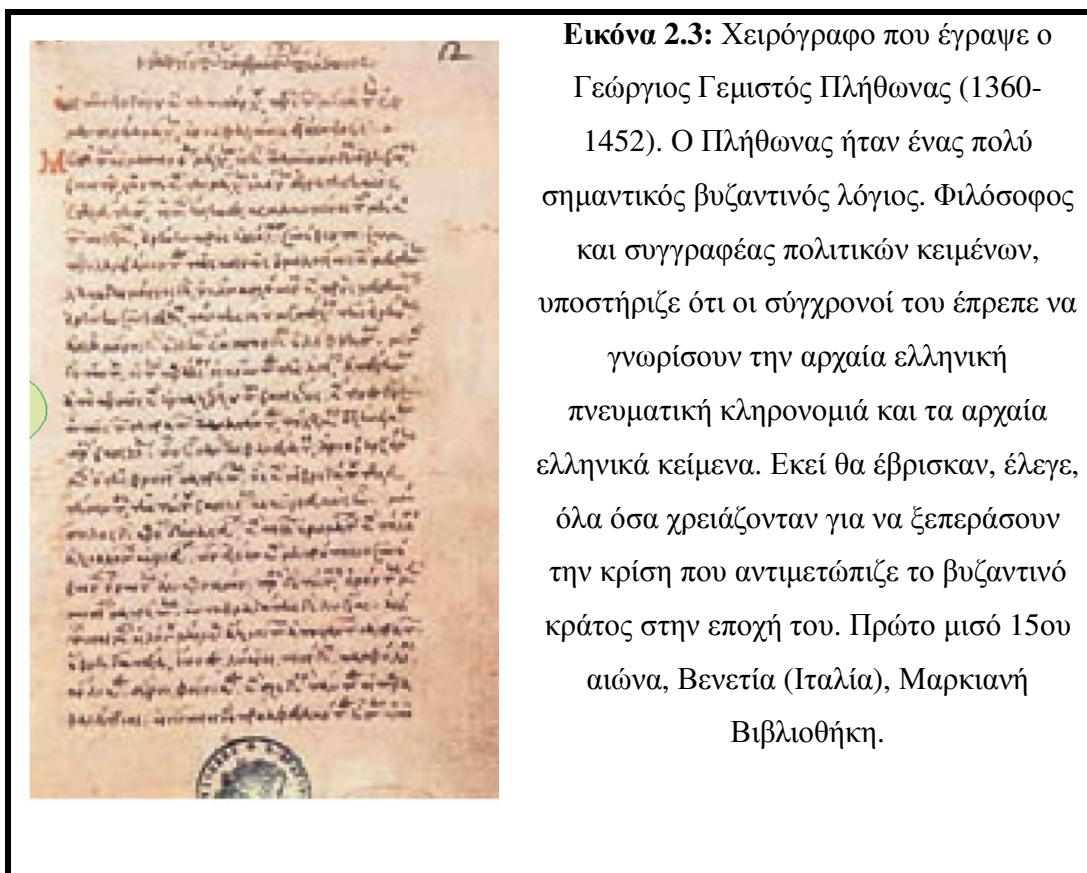
Η φιλοσοφία στο Βυζάντιο, μετά την επικράτηση του χριστιανισμού, είναι το περισσότερο θεολογία. Η συζήτηση γύρω από τα χριστιανικά δόγματα και τις αλήθειες της νέας θρησκείας στηρίζεται και η φιλοσοφία. Όμως δεν χαρακτηρίζεται από την ελευθερία και ανεξαρτησία της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας όσο κι αν οι Πατέρες της Εκκλησίας τη θεωρούν απαραίτητη για τη βαθύτερη κατανόηση της χριστιανικής ιδεολογίας και την ερμηνεία της. Κάθε απόκλιση από το δόγμα θεωρείται αίρεση και διχάζει συχνά επικίνδυνα τους πιστούς. Πολλοί μάλιστα από τους νεότερους ιστορικούς θεωρούν τη σχολαστική αυτή συζήτηση γύρω από τα θρησκευτικά ζητήματα μιαν από τις κακοδαιμονίες, που κλόνισαν την ενότητα του κράτους και έφεραν σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξή του. Παρά ταύτα η αρχαία ελληνική φιλοσοφία υπήρχε η τροφός της βυζαντινής θεολογίας. Στις φιλοσοφικές της σχολές, ιδιαίτερα της Αθήνας, της Αλεξάνδρειας και της Αντιόχειας, μορφώθηκαν πολλοί χριστιανοί με το καθαρό ελληνικό πνεύμα και στάθηκαν σ' όλη τη ζωή τους φωτεινοί οδηγοί, θεοφόροι πατέρες, εκκλησιαστικοί ρήτορες και μεγάλοι φωστήρες του χριστιανισμού. Αυτοί πίστευαν πως για να κατανοηθεί η καινούργια θρησκεία ήταν απαραίτητη η προπαίδεια της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Γι' αυτό θεώρησαν οι Πατέρες της Εκκλησίας βαριά τιμωρία αυτή που ο Ιουλιανός ο παραβάτης είχε επιβάλει στους χριστιανούς: να μην έχουν το δικαίωμα να σπουδάζουν αρχαία ελληνική φιλοσοφία και να μελετούν τα αρχαία

συγγράμματα. (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Ο Βασίλειος ο Μέγας και ο Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός είχαν σπουδάσει στη φιλοσοφική σχολή της Αθήνας. Και οι δύο προσπάθησαν να αποδείξουν την ορθότητα των φιλοσοφικών δογμάτων με βάση την αρχαία φιλοσοφική σκέψη και να εναρμονίσουν το χριστιανισμό με τα πλατωνικά και νεοπλατωνικά διδάγματα. Χαρακτηριστικό είναι το δόγμα του Πλώτινου, το οποίο υποστηρίζει πως υπέρτατη γνώση είναι η ταύτιση του ανθρώπου με το Θεό και πως αυτό γίνεται με τη ταύτιση του αρχαίου ελληνικού πνεύματος με το νέο και τη γένεση του ελληνικού χριστιανισμού. Οι κυριότεροι εκπρόσωποι της χριστιανικής φιλοσοφίας ήταν :Ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς(150-215)ο Οριγένης(185-283),ο Γρηγόριος ο Νύσσης,οι Τρεις Ιεράρχες :Βασίλειο,Γρηγόριο και Χρυσόστομο,ο Ιωάννης Δαμασκηνός,ο πατριάρχης Φώτιος,ο Μιχαήλ Ψελλός,Ιωάννης Ξιφιλίνος,Γεώργιος Γεμιστός,Γεώργιος Σχολάριος και τέλος Βησσαρίωνας (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Εικόνα 2.2. Σελίδα από χειρόγραφο του 9ου αιώνα. Περιέχει έργα του θεολόγου Ιωάννη Δαμασκηνού (675–754 περίπου), που ήταν ο βασικός υποστηρικτής των εικόνων και ένας από τους πιο σημαντικούς εκκλησιαστικούς συγγραφείς αυτή την περίοδο. Μεταξύ 820–835, Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας.

Εικόνα 2.3: Χειρόγραφο που έγραψε ο Γεώργιος Γεμιστός Πλήθωνας (1360-1452). Ο Πλήθωνας ήταν ένας πολύ σημαντικός βυζαντινός λόγιος. Φιλόσοφος και συγγραφέας πολιτικών κειμένων, υποστήριζε ότι οι σύγχρονοί του έπρεπε να γνωρίσουν την αρχαία ελληνική πνευματική κληρονομιά και τα αρχαία ελληνικά κείμενα. Εκεί θα έβρισκαν, έλεγε, όλα όσα χρειάζονταν για να ξεπεράσουν την κρίση που αντιμετώπιζε το βυζαντινό κράτος στην εποχή του. Πρώτο μισό 15ου αιώνα, Βενετία (Ιταλία), Μαρκιανή Βιβλιοθήκη.

Γράμματα

Στο τομέα της λογοτεχνίας το Βυζάντιο ξεχώρισε με την ιδιάζουσα πνευματική προσφορά του σε έργα θαμμένα με το αθάνατο ελληνικό πνεύμα, που το φύλαξε, ιερή παρακαταθήκη και το μεταλαμπάδευσε στους νεότερους λαούς. Σε όλους τους κλάδους, στην ποίηση, στην πεζογραφία, στη σκέψη-φιλοσοφική και θεολογική-θα βρίσκουμε το γνήσιο αίσθημα και τον υψηλό στοχασμό. Οι λόγιοι των πρώτων βυζαντινών χρόνων ήταν δέσμοι της γλωσσικής παράδοσης και έγραφαν στην αττικίζουσα διάλεκτο, την οποία ο λαός δε μπορούσε να κατανοήσει. Περισσότερη πρωτοτυπία παρουσιάζουν τα έργα που γράφτηκαν στο σύγχρονο γλωσσικό ιδίωμα. Οι συγγραφείς ήταν ή εθνικοί που αγωνίζονταν για τη σωτηρία της παλιάς θρησκείας τους (Λιβάνιος, Ιουλιανός ο Παραβάτης, 4ος αι. μ.Χ.) ή χριστιανοί, που αγωνίζονταν κατά των εθνικών και των αιρετικών. Στο "χρυσό αιώνα" της χριστιανικής θεολογίας διακρίνονται κυρίως οι μεγάλοι πατέρες της Εκκλησίας: Μέγας Βασίλειος (330 - 379), Γρηγόριος Νύσσης (335 -

394), Γρηγόριος Ναζιανζηνός (330 - 390) και Ιωάννης Χρυσόστομος (347 - 407) (Γιακωβάκη Ν. 2007).

Ποιητικός Λόγος: Υμνογραφία. Η θρησκευτική αυτή ποίηση που γεννήθηκε από την εκκλησιαστική τελετουργία, έδωσε ύμνους ασύγκριτους, γεμάτους συγκίνηση, έκφραση και πάθος. Μία ποίηση που γεννήθηκε ενωμένη με τη μουσική της, όπως η αρχαία λυρική ποίηση. Για το λόγο αυτό οι δημιουργοί της λέγονται μελωδοί. Οι κυριότεροι εκπρόσωποι της υμνογραφίας ήταν, ο Ρωμανός ο μελωδός και ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός. Τόσο ο Ρωμανός όσο και ο Δαμασκηνός υμνούσαν με πάθος και θέρμη, καθώς και με βαθιά κατάνυξη το θρησκευτικό φρόνιμα. Ακολούθησε η Μεγάλη Βυζαντινή υμνογράφος, η Κασσιανή με το ξεχωριστό έργο της το «Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή». Άλλοι αξιόλογοι υμνογράφοι είναι ο Ανδρέας Κρήτης, που έγραψε το Μεγάλο Κανόνα, ο Κοσμάς ο Μελωδός και ο Ιωσήφ ο Υμνογράφος. Στην κοσμική ποίηση ξεχωρίζουν ο Γεώργιος Πισσιδής που ύμνησε τον Ηράκλειο, και ο Νόννος. Στη δημοτική ποίηση του Βυζαντίου εντάσσεται η ακριτική ποίηση που υμνεί τα κατορθώματα των ακριτών, και αναπτύσσεται στις περιοχές της Καππαδοκίας, της Κιλικίας και της Μεσοποταμίας και από εκεί εξαπλώνεται στον Πόντο, την Κύπρο και την Κρήτη. Τα ακριτικά τραγούδια ανθίζουν με τον ακριτισμό τον 9^ο και 10^ο αιώνα και αποτελούν σπουδαία ιστορικά και γλωσσικά μνημεία της εποχής τους. ήρωες τους ο Διγενής, ο Ανδρόνικος, Ο Αρμούδης, ο Μαυριαλής και άλλοι ακρίτες, ήρωες που ξεχώρισαν με την επική τους ανδρεία. Ο κυριότερος απ' όλους είναι ο Βασίλειο Διγενής Ακρίτας που γεμίζει την ακριτική ποίηση με το υπεράνθρωπο ψυχικό και σωματικό του ανάστημα, εμψυχώνει όλους τους γενναίους φρουρούς των συνόρων και κλείνει στο θρόλο του το αθάνατο πνεύμα της ελληνικής αντρείοσύνης. Η ακριτική ποίηση χρησιμοποιεί τον "πολιτικό στίχο", τη γλώσσα του λαού και τη δική της τεχνοτροπία. Από αυτήν προήλθε το έπος του "Διγενή Ακρίτα", ο οποίος προσωποποιεί τον εθνικό ήρωα του μεσαιωνικού ελληνισμού. Οι άθλοι του είναι μυθικοί, η δύναμη και η ορμή του αδάμαστες. Περισσότερο λαϊκός ποιητής είναι ο Θεοδόσιος Πρόδρομος που ονομάστηκε και φτωχοπρόδρομος γιατί στα ποιήματά του παραπονιέται για τη φτώχεια του και τη στερημένη ζωή του. (Γιακωβάκη Ν. 2007. Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001. Παπαγιάννης Γ. 2013).

Μυθιστόρημα Το 12^ο και 13^ο αιώνα παρουσιάζονται και τα πρώτα μυθιστορήματα, ερωτικά έμμετρα, με δυτικές επιδράσεις, με ανάκατα δυτικά και ανατολίτικα στοιχεία γεμάτα περιπέτειες. Τρεις ήταν οι επιφανέστεροι μυθιστοριογράφοι: ο Ηλιόδωρος, ο Αχιλλεύς Τάτιος και ο Λόγγος. Τότε γράφτηκε και το θρησκευτικό δράμα «Ο Χριστός Πάσχων» σε στίχους αρχαϊκούς (Παπαγιάννης Γ. 2013).

Πεζογραφία: Ο βυζαντινός λόγος έχει περισσότερο σχέση με τη θεολογία, την επιστήμη, την ιστορία και τη νομοθεσία. Χαρακτηριστικά του είναι η λόγια παράδοση, η αττικίζουσα γλώσσα, τα θεολογικά και δογματικά θέματα και ο διδακτικός τόνος. Η εκκλησιαστική ρητορεία στα χέρια των μεγάλων ιεραρχών και των άλλων άξιων εκκλησιαστικών ρητόρων, αποκτά και λογοτεχνική λάμψη και θέρμη ψυχής. Από τον 5^ο έως τον 7^ο αιώνα, η θεολογική λογοτεχνία δημιουργεί ένα νέο είδος τους «Βίους Αγίων», τα «Λειμωνάρια» όπως λέγονται στο σύνολό τους: μαρτυρολογία, ιστορίες από τη ζωή των ασκητών, αφηγήσεις, που δίνονται με απλότητα, θέρμη και λαϊκή φαντασία. Κυριότερος συγγραφέας των συναξαριών αυτών είναι ο Συμεών ο μεταφραστής το 10^ο αιώνα (Παπαγιάννης Γ. 2013).

Ιστοριογραφία. Οι ιστορικοί συγγραφείς συμπεριλαμβάνονται σε δύο κλάδους: στους ιστορικούς και στους χρονογράφους. οι πρώτοι ήταν άνδρες επιφανείς, μορφωμένοι, συνήθως αυτόπτες μάρτυρες των ιστορικών γεγονότων, που δίνονται έτσι με μεγάλη ακρίβεια και κύρος. Ο σημαντικότερος είναι ο Προκόπιος από την Καισαρεία, τον 5^ο αιώνα. Ήταν γραμματέας του στρατηγού Βελισσάριου, πήρε μέρος στις εκστρατείες του και έζησε από κοντά τους πολέμους και τα ειρηνικά έργα του Ιουστινιανού και μας δίνει πολύ παραστατικά την εικόνα της εποχής του στις «Ιστορίες» και στο «Περί Κτισμάτων». Στο δεύτερο κύκλο ανήκουν οι χρονογράφοι, που φιλοδοξούν να δώσουν, όχι μόνο τα σύγχρονα γεγονότα όπως οι ιστορικοί αλλά όλη την ιστορία από την αρχή της έναρξης του κόσμου. Οι συγγραφείς αυτοί, επειδή αρχίζουν από τη δημιουργία του κόσμου και φτάνουν μέχρι τις ημέρες τους, δε δείχνουν μεγάλο σεβασμό προς την ιστορική αλήθεια. Τα έργα τους είναι λαϊκά και οι περισσότεροι είναι αμόρφωτοι με αχαλίνωτη φαντασία και για το λόγο αυτό δεν έχουν ιστορική αξία. Οι πιο αξιόλογοι είναι ο Μαλάλας και ο Προκόπιος (Παπαγιάννης Γ. 2013).

Η εποχή των Κομνηνών αποτελεί την αναγέννηση του βυζαντινού πολιτισμού.

Διακρίθηκαν στην ιστοριογραφία η Άννα Κομνηνή ("Αλεξιάς"), ο Ιωάννης Κίνναμος, ο Νικήτας Ακομινάτος Χωνιάτης. Στη χρονογραφία ο Ιωάννης Ζωναράς και ο Κωνσταντίνος Μανασής. Στη συγγραφή λογίων έργων ο μητροπολίτης Ευστάθιος και ο μητροπολίτης Αθήνας Μιχ. Ακομινάτος. Στην ποίηση άκμασε ο Ιωάννης Τζέτζης και ο Θεόδωρος Πρόδρομος ή Πτωχοπρόδρομος. (Σελίδες Ιστορίας και Επιστήμης, 2012).

Τέχνες

Η τέχνη του Βυζαντίου συνενώνει πάλι τις τρεις πηγές, που τροφοδοτούσαν όλο τον πολιτισμό του. Την ελληνική, ιδιαίτερα την ελληνιστική, τη ρωμαϊκή και τις επιδράσεις της Ανατολής, με συμμετοχή πάντα του χριστιανικού πνεύματος. Πιο κάτω παρουσιάζονται οι τρεις εκδηλώσεις της: η αρχιτεκτονική, η γλυπτική και η ζωγραφική (Ζιρώ Ο. 1990).

Αρχιτεκτονική: Στην αρχιτεκτονική ο τρουλωτός ναός της πρώτης περιόδου (6ος αι.), που εκπροσωπείται με την Αγία Σοφία η οποία αποτελεί ίσως το σπουδαιότερο δείγμα, πρότυπο για όλους τους μεταγενέστερους βυζαντινούς ναούς αλλά και σύμβολο εξουσίας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, τροποποιήθηκε το 10ο αιώνα. Ο τρούλος έγινε ψηλότερος και ο ναός πήρε σχήμα σταυρού (σταυροειδής μετά τρούλου). Κατά την περίοδο της Μακεδονικής δυναστείας, αναπτύσσεται ιδιαίτερα η αρχιτεκτονική, ενώ επικρατεί ο σταυροειδής ναός με τρούλο, χωρίς να απουσιάζει ωστόσο και ο προγενέστερος τύπος της βασιλικής. Οι εκκλησιαστικοί ναοί διακρίνονται από μεγαλύτερη κομψότητα και είναι λιγότερο λιτοί, αποτελώντας όμως πηγή πνευματικής εξύψωσης για τους πιστούς. Κύριο χαρακτηριστικό της υστεροβυζαντινής περιόδου είναι η μεγαλύτερη ποικιλομορφία, με δημιουργία συνδυαστικών τύπων αρχιτεκτονικών κτισμάτων. Επιπλέον, σε ορισμένα μνημεία, αναγνωρίζονται μορφολογικές επιδράσεις της γοθικής αρχιτεκτονικής που οφείλονται κυρίως στην επιρροή των Φράγκων, με χαρακτηριστικότερο στοιχείο τις οξυκόρυγες αψίδες (Ζιρώ Ο. 1990).

Γλυπτική και Ζωγραφική: Η γλυπτική τέχνη είναι στενά συνδεδεμένη με την αρχιτεκτονική όπου τα περισσότερα έργα που έχουν διασωθεί αποτελούν τμήμα αρχιτεκτονικών κτισμάτων. Η γλυπτική περιορίστηκε στη διακόσμηση, γιατί η πλαστική παράσταση απαγορευόταν από τη χριστιανική θρησκεία. Τα θέματα των γλυπτών είναι

κυρίως γεωμετρικά με έντονα διακοσμητικό χαρακτήρα, ενώ σπανιότερα απεικονίζονται και ανθρώπινες μορφές (Ζιρώ Ο. 1990).

Στη ζωγραφική καθιερώθηκε από τον 6ο αι. ορισμένος τύπος. Οι εικόνες απεικόνιζαν αγίους, κυρίως, σε αυστηρή θρησκευτική στάση. Ωραιότητες είναι επίσης οι μικρογραφίες στα περιθώρια των χειρογράφων και τα αρχικά γράμματα των κεφαλαίων. Με την αποκατάσταση των εικόνων, παρατηρήθηκε νέα ακμή στη ζωγραφική, όπως και στα ψηφιδωτά ή μωσαϊκά (Μονή Δαφνίου Αθήνας και Οσίου Λουκά Λιβαδειάς). Καταπληκτική επίδοση σημείωσαν επίσης η χρυσοχοΐα, η ελεφαντουργία και η σμαλτουργία. Μεγάλη ακμή παρουσίασε η ψηφιδογραφία (Ζιρώ Ο. 1990).

Η Βυζαντινή Μουσική αποτέλεσε ένα νέο είδος τέχνης. Αυτή μεταφράζεται κι απαρτίζεται αποκλειστικά από ελληνικά κείμενα ως μελωδία. Η βυζαντινή μουσική που διασώζεται είναι στο σύνολο της εκκλησιαστική, με εξαίρεση κάποιους αυτοκρατορικούς ύμνους, που και αυτοί έχουν θρησκευτικά στοιχεία και συνδέεται στενά με το αρχαίο ελληνικό μουσικό σύστημα. Χρονολογείται από ορισμένους μελετητές στον 4ο αιώνα μ.Χ. Η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ελληνική. Ο βυζαντινός ύμνος ήταν η μέγιστη έκφανση αυτού του μουσικού είδους (Ζιρώ Ο. 1990).

2.4.2.1. Συμπερασματικά

Συμπερασματικά μέσα από την παράθεση των σημαντικότερων στοιχείων και γεγονότων που χαρακτηρίζουν την Βυζαντινή Εποχή, θα λέγαμε ότι αποτελεί σταθμό στην ιστορία τόσο της Ελλάδας όσο και ολόκληρου του κόσμου. Η επικράτηση τόσο του χριστιανικού πνεύματος όσο και του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού σε όλες τις φάσεις του βυζαντινού πολιτισμού, δείχνει τη μεγάλη σημασία που έχει αυτή η εποχή για την χώρα μας. Μέσα από την βυζαντινή ιστορία αναδύονται πολλά πρότυπα των τεχνών και των γραμμάτων αλλά και ηρωικά πρότυπα αντίστοιχα με αυτά που παρατηρούνται κατά τα ομηρικά έπη.

2.5. Χριστιανισμός

Οι αρχές του Χριστιανισμού, που αποτελούν ταυτόχρονα και την έναρξη της νέας θρησκείας στην Ευρώπη, αναφέρεται στον Απόστολο Παύλο, έναν από τους θεμελιωτές του Χριστιανισμού. Στους Φιλίππους, στη συναγωγή των Ιουδαίων, ένα Σάββατο στο

τέλος του έτους 49 μ.Χ., ο Απόστολος Παύλος κήρυξε για πρώτη φορά σε ευρωπαϊκό έδαφος το Ευαγγέλιο, την πίστη στη σωτηρία με τη χάρη του Θεού και την αγάπη αλλήλων. Ιουδαίοι και εθνικοί προσήλθαν στο Χριστιανισμό και ίδρυσαν την πρώτη χριστιανική κοινότητα σε ευρωπαϊκό έδαφος (Via Romana 1997-1999).

Μετά την ένδοξη αυτή αφετηρία, τα επακόλουθα προβλήματα και τις διώξεις που γνώρισε ο Παύλος και οι μαθητές του, φτάνουμε στον 4ο αιώνα όπου ο Χριστιανισμός θα είναι πια η επίσημη ιδεολογία της αυτοκρατορίας. Η γένεση και εξέλιξη του Βυζαντίου ως συνέχεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στηρίχθηκε σε τρεις θεμελιώδεις παράγοντες: τη ρωμαϊκή παράδοση, τον ελληνικό πολιτισμό, τη χριστιανική θρησκεία και πίστη. Από τις αρχές του 4^{ου} αιώνα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αναγνωρίζει ως επίσημη θρησκεία της το Χριστιανισμό, και προβάλλεται έντονα το πρότυπο του πιστού ανθρώπου. Η εξάπλωση του Χριστιανισμού γίνεται ταυτόχρονα με τους αγώνες έναντι των αιρέσεων, την προσπάθεια αποδοχής της χριστιανικής θρησκείας των γειτονικών λαών, τα ήθη και τη γενικότερη διδασκαλία της χριστιανικής θρησκείας του Ναζωραίου Ιησού Χριστού. Ο αυτοκράτορας αποτελεί πέραν του ανώτατου ηγεμόνα του κράτους και του στρατού, του ανώτατου δικαστή και νομοθέτη και τον προστάτη της Εκκλησίας και του χριστιανικού κράτους, αποτελώντας έτσι τον εκλεκτό του Θεού (Τσάκτσιρα Λ. 2002).

Το πρότυπο του πιστού ανθρώπου παρουσιάζεται μέσα από τα έργα των αγίων Πατέρων, μέσα από λειτουργικά κείμενα (ύμνους, ευχές) και σπουδαίους ύμνους όπου διατυπώθηκε η ορθόδοξη πίστη. Αλλά και η χριστιανική τέχνη (αγιογραφία και ναοδομία), με τα θέματα και τις μορφές της εξέφρασε την ορθή πίστη της Εκκλησίας (Τσάκτσιρα Λ. 2002).

2.6. Τουρκοκρατία

Την επόμενη της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης, ο Μωάμεθ ο πορθητής αναγνώρισε την Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία ως επίσημο θεσμό στο οθωμανικό κράτος. Η επεκτατική του πορεία στον ελλαδικό χώρο χαρακτηρίζεται ραγδαία, όπου μία μία οι ελληνικές περιοχές έπεφταν στα χέρια του. Για την Ελλάδα αρχίζει η μακρά περίοδος της

τουρκοκρατία, που, παράλληλα με τη λατινοκρατία, αποτελεί την πρώτη περίοδο της νεότερης ιστορίας της και διαρκεί ως την Επανάσταση του 1821 (Χατζηδάκη-Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Κάτω από την πολύχρονη τουρκική κυριαρχία ο υπόδουλος ελληνισμός δοκιμάζεται σκληρά. Τα σπουδαιότερα δεινοπαθήματά του συνοψίζονται στις λέξεις: παιδομάζωμα, εξισλαμισμός, περιορισμοί, βίαιες μετακινήσεις, φόροι. Παράλληλα όμως τα εκκλησιαστικά, πολιτικά και δικαστικά προνόμια που παραχωρούνται στον Πατριάρχη από το Σουλτάνο, η οργάνωση της αυτοδιοίκησης, ο διορισμός Ελλήνων σε ανώτερες κρατικές θέσεις (διερμηνείς, γραμματείς, πρεσβευτές), η ανάπτυξη της ναυτιλίας και του εμπορίου, η οργάνωση των Ελλήνων του εξωτερικού (παροικίες) συντελούν σημαντικά στη συνοχή του έθνους. Αξιόλογη υπήρξε και η προσφορά των «Διδασκάλων του Γένους» (Γεννάδιος, Λούκαρις, Μηνιάτης, Βούλγαρης, Θεοτόκης, Οικονόμος, Βάμβας, Ψαλίδας, Μόσχος, Δοξαράς, Ρήγας Φεραίος ή Βελεστινλής, Κοσμάς ο Αιτωλός, Αδαμάντιος Κοραΐς κ.α.) στη διατήρηση της γλώσσας και ιδιαίτερα του εθνικού φρονήματος και του πόθου για την ελευθερία (Χατζηδάκη-Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Ο λαός κάτω από αυτές τις συνθήκες δημιούργησε τον πνευματικό πολιτισμό του, που αποτελεί πραγματικό κατόρθωμα (δημοτικά τραγούδια, χορός, λαϊκά αρχιτεκτονικά δημιουργήματα, διακόσμηση σπιτιών κλπ). Κατάφερε μέσα από τα δεινά να ανυψώσει το ανάστημά του, να πει όχι στη δουλεία δημιουργώντας έτσι το πρότυπο των «αδούλων ανθρώπων» και των «κλεφταρματολών», αλλά και το πρότυπο του «μορφωμένου ανθρώπου» (Χατζηδάκη-Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

2.7. Νεοελληνικός διαφωτισμός

Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός είναι ιδεολογικό, φιλολογικό, γλωσσικό και φιλοσοφικό ρεύμα που επιχείρησε να μεταφέρει τις ιδέες και τις αξίες του ευρωπαϊκού διαφωτισμού στον χώρο του υπόδουλου ελληνικού γένους. Χαρακτηρίζεται από τη δράση σημαντικών

προσωπικότητων, πρότυπα συγγραφέων και διανοούμενων ανθρώπων. Η εισαγωγή στην ελληνική εκπαίδευση επιστημονικών γνώσεων και μεθόδων αντικατόπτριζε ακριβώς τις αλλαγές στο διανοητικό πεδίο και φανέρωνε την αυτονόμηση σε μεγάλο βαθμό της ελληνικής σκέψης από την ζωντανή χριστιανική παράδοση. (Χατζηδάκη-Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Η πρώτη περίοδος του νεοελληνικού Διαφωτισμού εκτείνεται από το 1700 ως το 1750 και κυριαρχείται από τους Φαναριώτες. Η δεύτερη περιλαμβάνει την περίοδο από το 1750 ως το 1800 και έχει ως βασικό χαρακτηριστικό την εισαγωγή στην πνευματική ζωή των «επιστημονικών κατακτήσεων» της φωτισμένης Ευρώπης. Η τρίτη ταυτίζεται με την παρουσία και τη δραστηριότητα του Αδαμάντιου Κοραή (Αργυροπούλου Ρ. & Ταμπάκη Α. 2011).

Με την ίδρυση της Πατριαρχικής Σχολής στην Κωνσταντινούπολη από τα μέσα του 16ου αιώνα αποτελεί ορόσημο στις προσπάθειες για τη συντήρηση της παιδείας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Στη σχολή αυτή δίδαξαν ονομαστοί λόγιοι, πολλοί από τους οποίους είχαν σπουδάσει στην Ιταλία, και στα μαθήματά της περιλαμβάνονται η αρχαία ελληνική γλώσσα, η φιλοσοφία, τα μαθηματικά. Η ακτινοβολία της είχε καλύψει μεγάλο τμήμα του Ελληνισμού και οι απόφοιτοί της επιδίωξαν τη μορφωτική ανύψωση των υποδούλων. έτσι το κίνημα της Αναγέννησης ενισχυμένο από σοφούς Έλληνες, κάλυπτε τον ευρωπαϊκό χώρο, στον υπόδουλο Ελληνισμό ταπεινοί δάσκαλοι, συχνά μοναχοί και άλλοι κληρικοί, κρατούσαν ζωντανή την πνευματική και εθνική παράδοση του Γένους ή προσπαθούσαν να μεταλαμπαδεύσουν την ελληνική πνευματική κληρονομιά σε άλλες ορθόδοξες χώρες. Το 1518 ο λόγιος μοναχός και συγγραφέας Μάξιμος ο Γραικός που είχε σπουδάσει στην Ιταλία, πήγε στη Ρωσία, για να μεταφράσει στη ρώσικη γλώσσα ελληνικά εκκλησιαστικά κείμενα. Έκτοτε ανακηρύχθηκε ως άγιος της Ρώσικης Εκκλησίας και θεωρείται σημαντική πνευματική φυσιογνωμία (Χατζηδάκη-Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Το ενδιαφέρον της Εκκλησίας για την παιδεία έγινε εντονότερο από το τέλος του 16ου αιώνα, όταν ο Πατριάρχης Ιερεμίας παρότρυνε τους μητροπολίτες να ιδρύσουν σχολεία

στις επαρχίες τους για να διδάσκονται «τα θεία και ιερά γράμματα». Στους δύο επόμενους αιώνες η βελτίωση της παιδείας υπήρξε σημαντική. Η σύσταση κοινοτήτων, η ανάπτυξη του εμπορίου, η διάδοση των βιβλίων, η κατάργηση του παιδομαζώματος, η επαφή με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, συντέλεσαν στον πολλαπλασιασμό των σχολείων όπου διδάσκονταν πέραν της ελληνικής γλώσσας, φιλοσοφικά μαθήματα και στοιχεία των θετικών επιστημών. Από την εποχή του Βησσαρίωνα και του Γεναδίου Σχολαρίου ως την περίοδο του Θεόφιλου Κορυδαλλέα, του Κυρίλλου Λούκαρη, του Ευγένιου Βούλγαρη και του Αδαμάντιου Κοραή σε εκατοντάδες μπορούν να υπολογιστούν οι λόγιοι, που συγγράφοντας ή διδάσκοντας στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια ή στα αθόρυβα σχολεία των ελληνικών παροικιών του εξωτερικού και της Ελλάδας συντέλεσαν στη διατήρηση της εθνικής συνείδησης και στη θεμελίωση της ιδέας του νέου Ελληνισμού. Η λαϊκή γλώσσα άρχισε να χρησιμοποιείται όχι μόνο στον ποιητικό, αλλά και στον πεζό λόγο. Τα έργα της Κρητικής λογοτεχνίας, τα διδακτικά και αλλά ποιήματα, τα ιστορικά βιβλία που ανακαλούσαν στη μνήμη τα επιτεύγματα της αρχαιότητας, οι μεταφράσεις ξένων συγγραφέων, η διάδοση των θετικών επιστημών αποτελούσαν στη μνήμη τα επιτεύγματα της αρχαιότητας, οι μεταφράσεις ξένων συγγραφέων, η διάδοση των θετικών επιστημών αποτελούσαν την αρχή της πνευματικής αναγέννησης, που εκφράστηκε με την περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (1750-1830) (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Παράλληλα με την πνευματική αναγέννηση του Ελληνισμού υπήρξε και η συνειδητοποίηση της ανάγκης για απελευθέρωση. Εκφραστές του φιλελεύθερου πνεύματος στα λαϊκά στρώματα υπήρξαν κατά κύριο λόγο οι κλέφτες και από το τέλος του 17ου αιώνα οι αρματολοί. Η δημοτική ποίηση ύμνησε τα κατορθώματά τους, ο Ρήγας Φεραίος στο «Θούριό» του τους καλούσε για δράση εναντίον της τυραννίας (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

Ανάμεσα στις πολλές σημαντικές προσωπικότητες του Νεοελληνικού διαφωτισμού διακρίνονται οι: Μεθόδιος Ανθρακίτης 1660-1736, Ευγένιος Βούλγαρης 1716-1806, Ιώσηπος Μοισιόδαξ 1730-1800, Δημήτρης Καταρτζής-Φωτιάδης 1730-1800, Αδαμάντιος Κοραής 1748-1833 και ο Ρήγας Φεραίος 1757-1798 (Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001).

2.8. Νεότερη Ελληνική Εποχή - Πρότυπα Συγγραφέων

Ρομαντικά χρόνια (1820-1880)

Το μεγάλο γεγονός της Επανάστασης του 1821 επηρέασε σημαντικά τη λογοτεχνία των πρώτων χρόνων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Μέσα στην δεκαετία του 1820 γράφτηκαν τα πρώτα ποιήματα με θέμα την Επανάσταση από δύο Επτανήσιους ποιητές, τον Σολωμό (Υμνος εις την Ελευθερίαν, 1823) και τον Κάλβο (Λύρα, 1824, Λυρικά, 1826). Βασικό θέμα των Αθηναίων ποιητών καθώς και αρκετών πεζογραφημάτων των πρώτων χρόνων της περιόδου ήταν η επανάσταση, ενώ ο ρομαντισμός ήταν αυτός που καθόρισε την κύρια μορφή της νεοελληνικής λογοτεχνίας ως το 1880, που επηρέασε τόσο το έργο των Αθηναίων όσο και των Επτανησίων ποιητών. (Βελούδης Γ., 2009).

1880-1930

Η χρονολογία 1880 σηματοδοτεί μία σημαντική στροφή και στην πεζογραφία. Νέα ευρωπαϊκά ρεύματα, όπως ο συμβολισμός, ο ρεαλισμός και ο νατουραλισμός, αποτελούν πηγές έμπνευσης των λογοτεχνών, ενώ η Λαογραφία ανανεώνει τα λογοτεχνικά έργα. Σταδιακά η δημοτική καθιερώνεται και στην πεζογραφία. Οι συγγραφείς μετά το 1880 καλλιέργησαν κυρίως το διήγημα και στράφηκαν σε θέματα από την καθημερινή ζωή της επαρχίας αρχικά και αργότερα των μεγαλουπόλεων. Η πεζογραφική παραγωγή της περιόδου χαρακτηρίζεται συνήθως με τον όρο ηθογραφία, (ανάπτυξη της Λαογραφίας από το ΝΓ Πολίτη) που αναφέρεται στην πιστή αναπαράσταση των ηθών και του τρόπου ζωής μιας κοινότητας και την ωραιοποιημένη και ειδυλλιακή απεικόνιση του αγροτικού τρόπου ζωής, με συχνή την πληθώρα λαογραφικών στοιχείων (Γ. Δροσίνη, Κ. Κρυστάλλη) και αφ' ετέρου τις ποικιλότερες προοπτικές, όπως η ψυχογραφία (Γ. Βιζυηνός) ή ο ρεαλισμός και ο νατουραλισμός (Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Ανδρέας Καρκαβίτσας το θεατρικό Τρισεύγενη του Παλαμά). Αυτοί οι τρεις συγγραφείς θεωρούνται οι κορυφαίοι αυτής της κατεύθυνσης. Από αυτούς, Ο Παπαδιαμάντης και ο Παλαμάς έμειναν πιστοί στην καθαρεύουσα, ενώ ο Καρκαβίτσας στράφηκε γρήγορα προς την δημοτική, για την χρήση της οποίας στην πεζογραφία άνοιγαν νέοι ορίζοντες με Το Ταξίδι μου του Ψυχάρη και την σημαντικότερη απόπειρα του Παλαμά να γράψει πεζό

κείμενο, το διήγημά του Θάνατος Παληκαριού (Γαραντούδης Ε. 2012).

Γύρω στο 1900 παρουσιάζεται μία νέα στροφή προς την αστική διήγηση. Ένας από τους πρωτεργάτες της «αστικής πεζογραφίας» είναι ο Γρηγόριος Ξενόπουλος που αναπαριστά στα μυθιστορήματά του το αστικό περιβάλλον της Αθήνας και της Ζακύνθου. Ταυτόχρονα αρχίζουν να γράφονται έργα με εντονότερο τον κοινωνικό χαρακτήρα και ρεαλιστικές επιδράσεις που τοποθετούνται σε αστικά περιβάλλοντα όχι μόνο της Αθήνας αλλά και άλλων πόλεων, όπως τα έργα των Κωνσταντίνου Χρηστομάνου, Κώστα Χατζόπουλου, Κων/νου Θεοτόκη, Δημοσθένη Βουτυρά και Πέτρου Πικρού. Τη δεκαετία του 1920, ενώ οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι της προηγούμενης γενιάς (Παπαδιαμάντης, Καρκαβίτσας, Θεοτόκης κ.α.) έχουν πεθάνει, εμφανίζονται κάποιοι πεζογράφοι που αργότερα έπαιξαν σημαντικό ρόλο ως εκπρόσωποι της γενιάς του '30, οι οποίοι εμπνεύστηκαν από τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο και τη μικρασιατική καταστροφή (Στράτης Μυριβήλης, Ηλίας Βενέζης), είτε ακολουθούν άλλους δρόμους, όπως ο Φώτης Κόντογλου με την «εξωτική» ιστορία Pedro Cazaz και ο Θράσος Καστανάκης με τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα των μυθιστορημάτων του. Το 1930 αρχίζει να εμφανίζεται και ένα νέο είδος λογοτεχνίας, η μοντέρνα ποίηση και πεζογραφία. Το χρονικό διάστημα μεταξύ 1880-1930 χαρακτηρίζεται από πλούσια παραγωγή ποιητικών και πεζών έργων, και την προβολή σημαντικών προσωπικοτήτων, σημαντικών προτύπων για τις μετέπειτα γενιές (Γαραντούδης Ε. 2012).

Γενιά του '30

Γύρω στο 1930 είναι τα χρόνια εμφάνισης μοντερνιστικών τάσεων στην ποίηση και την πεζογραφία. Το βασικό χαρακτηριστικό της νέας τάσης είναι ο ελεύθερος στίχος και η αυτόματη καταγραφή του υποσυνείδητου πέρα από κάθε λογικό, ηθικό ή αισθητικό φραγμό, λατρεία του τυχαίου και του παράλογου, ενώ στην πεζογραφία καλλιεργείται ιδιαίτερος το αστικό μυθιστόρημα και εμφανίζονται κάποιες μοντερνιστικές τάσεις όπως ο εσωτερικός μονόλογος (Marrio Vitti, 2008).

Ποιητές που ξεχώρισαν στην «γενιά του '30» με ποιήματα σε ελεύθερο στίχο ξεκίνησαν με παραδοσιακό, όπως ο Γιώργος Σεφέρης στις δύο πρώτες συλλογές του, Στροφή (1931) και Στέρνα (1932) και ο Γιάννης Ρίτσος στην συλλογή Τρακτέρ (1934) και τον Επιτάφιο

(1936). Ο πιο σημαντικός σταθμός στην ποίηση της «γενιάς του '30» είναι το έτος 1935, όπου ιδρύεται το περιοδικό Νέα Γράμματα, εκδίδεται το Μυθιστόρημα του Σεφέρη, δημοσιεύονται τα πρώτα ποιήματα του Ελύτη και εισάγεται στην Ελλάδα ο υπερρεαλισμός. Μέσα στην ίδια δεκαετία δημοσίευσαν τα πρώτα ποιήματα σε ελεύθερο στίχο ο Ρίτσος και ο Βρεττάκος και πρωτοεμφανίστηκε και ο δεύτερος σημαντικός εκπρόσωπος του υπερρεαλισμού, ο Νίκος Εγγονόπουλος (Marrio Vitti, 2008).

Οι πεζογράφοι που εντάσσονται στην «Γενιά του '30» διακρίνονται σε αυτούς που εμπνέονται σύμφωνα με τον τόπο καταγωγής τους (Στράτης Μυριβήλης, Ηλίας Βενέζης, Φώτης Κόντογλου και Στρατής Δούκας), σε αυτούς που ακολούθησαν το αστικό ρεαλιστικό μυθιστόρημα (Γιώργος Θεοτοκάς, Άγγελος Τερζάκης, Μ. Καραγάτσης) και αυτούς που εισήγαγαν μοντέρνες τάσεις όπως ο εσωτερικός μονόλογος (Στέλιος Ξεφλούδας, Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης.) (Marrio Vitti, 2008).

Η λογοτεχνία κατά την διάρκεια της Κατοχής και του εμφυλίου υμνεί της εμπειρίες του πολέμου, με αναφορές στο ιστορικό παρόν, είτε ευθέως, όπως στο Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας του Ελύτη, είτε μεταφορικά, με αξιοποίηση της παράδοσης και του ιστορικού παρελθόντος (Ρωμιοσύνη του Ρίτσου). Παράλληλα, μέσα στην δεκαετία του 1940 δημοσιεύθηκε το μυθιστόρημα του Καζαντζάκη Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά αλλά και δύο έργα που θεωρούνται ότι άνοιξαν τον δρόμο σε τάσεις που επικράτησαν τις επόμενες δεκαετίες (Marrio Vitti, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ Μ.Μ.Ε.

3.1. Ο ρόλος της μόδας στην προβολή προτύπων

Μόδα είναι μία συνήθως σύντομη και παροδική συνήθεια αναφορικά με πολλά θέματα που αφορούν τον άνθρωπο, όπως είναι ο τρόπος ζωής, ψυχαγωγίας και της διασκέδασης. Στην πραγματικότητα καθρεφτίζει τις κατευθύνσεις και τις εξελίξεις μιας κοινωνίας σε μια ορισμένη ιστορική περίοδο. Η μόδα αποτελεί αντανάκλαση των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών και ενσαρκώνει το πνεύμα της κάθε εποχής. Έτσι στην κλασική εποχή αντιστοιχεί η απλή φορεσιά με τον απέριττο χιτώνα. Αντίθετα το Βυζάντιο επιβάλλει πολυτελή φορέματα από μετάξι και άλλα βαρύτιμα υφάσματα, ενώ ο χριστιανισμός χαρακτηρίζεται απ' την αυστηρότητα του. (Βασίλη Συμεωνίδη, 2004)

Τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζει αναρίθμητες πλευρές, επικρατούν τα μακριά μαλλιά και φαβορίτες, τα πολύτιμα ρούχα και τέλος το αθλητικό ντύσιμο. Οι νέοι ακολουθούν οποιαδήποτε τάση της μόδας, ταυτίζονται τον εαυτό τους αυτήν, αποκτώντας αυτοπεποίθηση και κοινωνικό κύρος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη καλαισθησίας και ταυτόχρονα ισοπεδώνει τις ατομικές ιδιαιτερότητες και προσωπικές προτιμήσεις. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των Μ.Μ.Ε. που προβάλλουν ηθοποιούς, μοντέλα, τραγουδιστές, αθλητές ψυχαναγκάζοντας τους νέους να ταυτιστούν με 'αυτούς για καταναλωτικούς λόγους. (Βασίλη Συμεωνίδη, 2004)

Η επίδραση της μόδας στο άτομο συγκεκριμένα μπορεί να έχει άσχημες συνέπειες. Ο καθένας προσπαθεί να βρίσκεται μέσα στο πλαίσιο των προσαγών της μόδας για να μην θεωρηθεί οπισθοδρομικός, είτε συμφωνεί με 'αυτές είτε όχι. Αποτέλεσμα αυτού είναι η έλλειψη αυτοπεποίθησης και ο μιμητισμός και η αλλοτρίωση της συνείδησης του. Κατ' αυτό τον τρόπο υποβαθμίζεται η κρίση το φτάνοντας σ' ένα σύνολο ανθρώπων, στο οποίο δεν διαφέρουν μεταξύ τους. (Μουστάκα Κ. 2010).

Συμπερασματικά, η μόδα έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της και έχει μπει ολοκληρωτικά στη ζωή μας, αφού με την συχνή προβολή των Μ.Μ.Ε., ο νέος οδηγείται στην καταναλωτική μανία.

3.1.1. Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. στην προβολή των προτύπων

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προβάλλουν είδωλα στους νέους τα χαρακτηριστικά των οποίων δεν στηρίζονται στα κατορθώματα και στις αρετές τους, αλλά στις καταναλωτικές ανάγκες της σημερινής κοινωνίας. Ως επί το πλείστον τα είδωλα αυτά είναι πρόσωπα εξωτερικά αποδεκτά, όπως τα μοντέλα, όπου η εξωτερική εμφάνιση διακρίνεται περισσότερο από τη μόρφωση και την πνευματική καλλιέργεια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι νέοι που προσπαθούν να μιμηθούν αυτά τα «πρότυπα» να γίνονται όλο και περισσότερο φαινομενικοί και άβουλα όντα (Μιχαήλοβιτς Π. 2011).

Συχνό φαινόμενο είναι και η προβολή μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας του ατομικισμού, της βίας και της κερδοσκοπίας με συνέπεια την αλλοίωση της προσωπικότητας του νέου, ο οποίος υιοθετεί τα πρότυπα αυτά και οδηγείται πολλές φορές σε απρέπειες. Ο πιο κοινός χώρος προβολής της βίας είναι τα γήπεδα, όπου οπαδοί των ομάδων από φανατισμό έχουν βίαιες συμπεριφορές, ενώ η κερδοσκοπία και ο ατομικισμός προβάλλονται έμμεσα μέσα από τις συμπεριφορές διάσημων προσώπων της τηλεόρασης, τους λεγόμενους «τηλεαστέρες». Επομένως η προβολή προτύπων και ειδώλων από τα Μ.Μ.Ε στοχεύει στη χειραγώγηση των νέων για την εξυπηρέτηση καταναλωτικών σκοπών δημιουργώντας μια κοινωνία ανθρώπων όπου θα κυριαρχεί το υλιστικό πνεύμα (Κλούρα Δ., 2011).

Σκοπός της προβολής ψεύτικων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι αρχικά για την ικανοποίηση δικών τους συμφερόντων ή ακόμα και κάποιων πιο ισχυρών ανθρώπων. Ένας από αυτούς τους λόγους είναι να προκαλέσουν εντυπωσιασμό, γεγονός το οποίο πραγματοποιείται ακολουθώντας μια αποπροσανατολιστική μέθοδο η οποία περιλαμβάνει ψεύτικες ιδέες επομένων και ψεύτικα πρότυπα. Με την παρουσίαση ψεύτικων προτύπων τα Μέσα μαζικής ενημέρωσης παροτρύνουν τον άνθρωπο και ειδικότερα τον καταναλωτή να ακολουθήσει το συγκεκριμένο καταναλωτικό πρότυπο με όλους τους άλλους καταναλωτές. Επίσης η προβολή κακών προτύπων ωθεί στην αγορά προϊόντων τα οποία μας διαφημίζουν, επιδρώντας έτσι στη ψυχοσύνθεση, ελέγχοντας κατά κάποιο τρόπο την κρίση μας. Σημαντικός σκοπός επίσης της προβολής ψεύτικων

προτύπων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι να μαζικοποιήσουν, με στόχο να γίνουμε έρμια της εκάστοτε εξουσίας (Μιχαήλοβιτς Π. 2011).

3.2. Τα σημερινά πρότυπα, θετικές και αρνητικές επιδράσεις

Τα χαρακτηριστικά των σημερινών ειδώλων είναι ποικίλα και συνήθως δεν είναι ποιοτικά. Κύρια χαρακτηριστικά τους, είναι το πρότυπο της οικονομικής ευχέρειας, το εύκολο κέρδος και η προβολή της εξωτερικής εμφάνισης χωρίς ωστόσο, τα άτομα που προβάλλονται να κατέχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, γιατί δεν έχουν αναπτύξει και καλλιεργήσει τις γνώσεις τους. Αυτό τις πλείστες φορές είναι διακριτό, καθώς όταν μιλούν, χρησιμοποιούν φτωχό λεξιλόγιο. Παρά ταύτα ελκτικά λόγω της εξωτερικής εμφάνισης. Επίσης τα περισσότερα από τα είδωλα που προβάλλονται έχουν υψηλές απολαβές και είναι οικονομικά επιτυχημένα, όπως για παράδειγμα οι αθλητές, οι παρουσιαστές, τα μοντέλα και οι ηθοποιοί (Μουρουζίδου Ε. 2011). Τέλος το πρότυπο του αναλφαβητισμού που προέρχεται κυρίως από τα ΜΜΕ, όπου γραμματικά λάθη και σολοικισμοί καθιερώνονται και γίνονται μάλιστα της μόδας (Μπασά Κ. 2011). Έτσι το εύκολο κέρδος δελεάζει τους νέους, οι οποίοι υιοθετούν τα πρότυπα αυτά, οι οποίοι όχι μόνο πρότυπα δεν είναι αλλά δύναται να χαρακτηριστούν πολλές φορές ως καιροσκόποι και αμοραλιστές οι οποίοι σκοπό τους έχουν να αρπάζουν τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται, χωρίς ηθικούς φραγμούς μπροστά στην κοινωνική, οικονομική και προσωπική άνοδο (Μουρουζίδου Ε. 2011).

Οι αρνητικές επιδράσεις που τους ασκούν τα ψεύτικα πρόσωπα είναι ότι προωθούν τον καταναλωτισμό και την απόκτηση υλικών αγαθών. Έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη διάπλαση του χαρακτήρα τους, μειώνουν την κριτική τους σκέψη και τον προσωπικό τρόπο έκφρασης καλλιεργώντας έτσι το αίσθημα του ατομικισμού. Επίσης τα ψεύτικα αυτά πρότυπα έχουν τη δύναμη να κάνουν τους νέους, μονοδιάστατους και ασυμβίβαστους, λόγω του ότι πιστεύουν ότι μόνο αυτά που λένε αυτοί είναι σωστά, προκαλώντας έτσι φανατισμό και προσωπολατρία (Μουρουζίδου Ε., 2011). Επιβραβεύεται το ψεύδος, η υποκρισία, η ανεντιμότητα εφόσον τα ΜΜΕ προβάλλουν και καλλιεργούν ιδιαίτερα τον μιμητισμό, περιορίζοντας τις ελεύθερες επιλογές τους αυξάνοντας το άγχος και την αγωνία στους νέους, προκειμένου να εναρμονιστούν με τα προβαλλόμενα πρότυπα. Ένα αρνητικό ακόμα αποτέλεσμα είναι η κρίση των κοινωνικών

θεσμών και η επακόλουθη κοινωνική σύγχυση. Διευρύνεται το χάσμα των γενεών εφόσον τα προβαλλόμενα πρότυπα είναι εκ δια μέτρου αντίθετα με αυτά των μεγαλύτερων. Τέλος χειραγωγούνται οι νέοι εύκολα από επιτήδειους δημαγωγούς κάθε χώρου (Μπασά Κ., 2011).

3.2.1. Νεοναζιστικά Πρότυπα

Μια άλλη κατηγορία προτύπων που προβάλλεται σήμερα, εν έτη 2014, στην Ελλάδα είναι αυτό του νεοναζιστικού προτύπου, μέσω του πολιτικού κόμματος της Χρυσής Αυγής. Το ναζιστικό σύστημα που επέβαλλε ο Führer Prinzip καθοριζόταν από την ολοκληρωτική σκέψη και συμπεριφορά απέναντι σε όλους, χωρίς να επιτρέπεται η διαφορετική ή αντίθετη άποψη στην ιδεολογία και στις πολιτικές αρχές που καθόριζε ο Αρχηγός και το Κόμμα. Η ολοκληρωτική αυτή ταύτιση μεταξύ πολιτικής ηγεσίας, εξουσίας και κοινωνίας, η κατάργηση των διαφοροποιήσεων, δημιουργούσε ένα σύστημα που ονομάζεται ολοκληρωτικό, κατά το οποίο ο εκάστοτε πολίτης είναι στρατευμένος σύμφωνα με τις οδηγίες και την καθοδήγηση του Αρχηγού, όπου του απαγορεύεται η σκέψη. Ο εκάστοτε πολίτης είναι υπόχρεος να λειτουργεί αυτοματοποιημένα και μηχανικά σύμφωνα με αυτά που ορίζει ο αρχηγός και το σύστημα, τα οποία ενσαρκώνουν και εκφράζουν το εθνικό συμφέρον του κράτους και του λαού. Αυτήν την ολοκληρωτική τάξη/σύστημα που γεννήθηκε στον Μεσοπόλεμο, στην Ιταλία με τον Φασισμό, στη Γερμανία με τον Εθνικοσοσιαλισμό και στην Ισπανία με τον Φράνκο, και είχε τα αίτιά της στην παγκόσμια οικονομική κρίση της δεκαετίας του είκοσι, στην άνοδο του εθνικισμού, δεν έχει καμία σχέση με Δημοκρατία, ούτε της Κλασικής Ελλάδας αλλά ούτε αυτής των σύγχρονων δυτικών δημοκρατιών (Γιαλλουρίδης Χ. 2013).

Η προβολή των νεοναζιστικών προτύπων είναι αποτέλεσμα της αλλοίωσης των ορθών προτύπων. Η κοινωνία αντιμετωπίζει εδώ και κάποιες δεκαετίες το φαινόμενο του βουλιάσματος των αξιών, της ανατροπής των παραδοσιακών πολιτισμικών προτύπων και την ανυπαρξία κοινωνικών προτύπων, όπου προβάλλεται μια πολιτική ηγεσία διεφθαρμένη ταυτόχρονα προβάλλεται διαχρονικά μια πολιτική ηγεσία διεφθαρμένη, ανεπαρκής και ανίκανη να υπερασπιστεί το καθήκον της, για το εθνικό συμφέρον της Ελλάδας, προβάλλοντας έτσι την πατριωτική διάσταση της πολιτικής (Γιαλλουρίδης Χ. 2013).

«Στις μέρες μας ακούει κανείς συχνά παράπονα για τον «εκτραχηλισμό» των νέων, για το βίο και την πολιτεία τους. Λησμονούν όμως πως οι νέοι γίνονται αυτό που είναι οι μεγάλοι. Αν δεν αποτελέσουν οι ίδιοι ζωντανά παραδείγματα υψηλής ζωής, μάταια θα περιμένουν να το κάνουν αυτό οι νέοι. Κανένας δεν ακολουθεί ένα δρόμο που δεν τον πορεύεται κανείς. Αυτή όμως η επιθυμητή αλλαγή στη συμπεριφορά όλων δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί με ευχές. Αν δεν χτυπηθεί η αναξιοκρατία και δεν επικρατήσει η στοιχειώδης δικαιοσύνη στην κατανομή των αγαθών, υλικών και ηθικών, η κατάσταση θα διαιωνίζεται και θα χειροτερεύει»

Δαρδιάτης Γ.Ν. 2012

3.3. Η τεχνολογική εξέλιξη των κινητών σήμερα

Αν κρίνουμε τη τεχνολογία με βάση τα επιτεύγματα της και τη συμβολή της στην εξέλιξη του ανθρώπου, θα διαπιστώσουμε σίγουρα ότι τα αποτελέσματά της υπήρξαν αξιοθαύμαστα. Ο νέος σήμερα χρησιμοποιεί ένα σύνολο από συσκευές που τον διευκολύνουν στην εργασία του, στις καθημερινές του ασχολίες ή τον ψυχαγωγούν. Ένα από αυτά είναι τα κινητά, που πριν από 15 χρόνια ήταν άγνωστα, σήμερα όμως δεν μπορούμε να κάνουμε χωρίς αυτά και τα παίρνουμε πάντα μαζί μας. Είναι απαραίτητο εξάρτημα εφόσον έχει αποδειχθεί ότι όλοι μας έχουμε τουλάχιστον από ένα. Τον Ιούνιο του 1993 εισέβαλλαν τα κινητά στη ζωή μας. Ξεκίνησαν με τα βασικά, ασπρόμαυρη οθόνη, SMS και κλίσεις. Στη συνέχεια ακολούθησε η δημιουργία κινητών που μπορούσαν να συνδέονται μεταξύ τους μέσω Bluetooth. Οι εξελίξεις όμως προχώρησαν με γρήγορους ρυθμούς αφού ενσωματώνουν και το γεωγραφικό GPS, όπου είναι ικανό να βοηθάει στην εξεύρεση ενός δρόμου ή μιας περιοχής, Τέλος είναι εμφανή η διαφορά ανάμεσα στα σύγχρονα κινητά με τα πρώτα διότι η σύγχρονη τεχνολογία δεν είναι τίποτα άλλο από φορητούς υπολογιστές χειρός με ενσωματωμένο σύστημα κινητού τηλεφώνου (Αγγελόπουλος Β. 2009).

Τα SMS έχουν ασκήσει μια βαθιά επίδραση στον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ των εφήβων. Είναι ο τρόπος έκφρασης τους, είναι η κουλτούρα τους. Η επικοινωνία εξ αποστάσεως με SMS, είναι πιο ελεύθερη, διότι επιτρέπει την αυτονομία των νέων. Μέσα από αυτήν ξεπερνιούνται πιο εύκολα οι δισταγμοί, οι φόβοι και οι συστολές που είναι σύμφυτες με την παιδική ηλικία. Ταυτόχρονα ευνοεί τη διεύρυνση της φιλικής ομάδας στο χώρο και στον χρόνο. Η ανταλλαγή χρησιμοποιείται για να διαμορφώσει μια κοινότητα φίλων και να τους διαφοροποιήσει από τους άλλους όπως είναι οι ενήλικες, όπου ο συνηθέστερος τρόπος επικοινωνίας τους είναι οι φωνητικές κλίσεις. Η επικοινωνία τους με άτομα της ίδιας ηλικίας περιορίζεται σε γραπτά μηνύματα, το λεξιλόγιο δεν είναι ιδιαίτερα πλούσιο και στηρίζεται σε κωδικοποιημένη γλώσσα που δεν αφήνει τον λόγο να ευδοκιμήσει. Η δραστηριότητα αυτής της ανταλλαγής (SMS) απορροφούν πολύ χρόνο και ενέργεια από τους νέους, που θα μπορούσε να είχε διατεθεί σε σχέσεις και δραστηριότητες εποικοδομητικές (αθλητισμός, πρόσωπο με πρόσωπο συναντήσεις, μουσική, παιχνίδι). Από την συνεχώς αυξανόμενη και αλόγιστη αυτή χρήση των SMS οι νέοι οδηγούνται στην εξάρτηση. Όλοι μας είμαστε τόσο εξαρτημένοι που δεν υπάρχει περίπτωση κανέναν να παραδειγματιστεί από κανέναν. Τα SMS έχουν εισβάλλει στη ζωή μας, χρειάζεται να γίνεται χρήση και όχι κατάχρηση (Αγγελόπουλος Β. 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^Ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Σκοπός της Έρευνας

Η παρούσα εργασία συνίσταται στην προσπάθεια καταγραφής του είδους των προτύπων που υιοθετούν οι νέοι σήμερα και συγκεκριμένα οι φοιτητές του ΤΕΙ Μεσολογγίου, της καταγραφής του βαθμού που επηρεάζονται από αυτά και κατά πόσον τα πρότυπα που υιοθετούν προβάλλονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σκοπός λοιπόν της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν τα σημερινά πρότυπα των νέων και κατά πόσον αυτά διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία και το φύλο.

4.2. Οι Στόχοι της Έρευνας

Οι στόχοι της έρευνας είναι:

1. Η διερεύνηση του είδους των προτύπων που υιοθετούν οι φοιτητές.
2. Η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο επηρεάζονται οι φοιτητές από τα πρότυπα που υιοθετούν.
3. Τέλος στόχος είναι η συσχέτιση του είδους των προτύπων που υιοθετούν και του βαθμού στον οποίο επηρεάζονται οι φοιτητές με την ηλικία και το φύλο.

4.3. Τα Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας είναι τα ακόλουθα:

1. Ποια είναι τα πρότυπα των φοιτητών του ΤΕΙ Μεσολογγίου;
2. Σε ποιο βαθμό επηρεάζονται, οι φοιτητές του ΤΕΙ Μεσολογγίου από τα σημερινά πρότυπα;
3. Υπάρχει συσχέτιση του είδους των προτύπων και του βαθμού που επηρεάζονται από αυτά με την ηλικία και το φύλο;

4.4. Η Μεθοδολογία της Έρευνας

Το είδος της έρευνας που επιλέξαμε είναι η περιγραφική (ποσοτική) έρευνα. Η ποσοτική έρευνα χρησιμοποιείται για την ανάλυση στατιστικών δεδομένων. Σύμφωνα με την Κυριαζή (2001), Μιχάλη Βάμβουκα, Cohen L. & Manion L. η ποσοτική έρευνα χαρακτηρίζεται από την έμφαση που δίνει στην αντικειμενική και ακριβή μέτρηση των κοινωνικών φαινομένων, στην προσπάθεια για εμπειρικές γενικεύσεις και εντοπισμό κοινωνικοτήτων και τέλος, στον έλεγχο αιτιωδών θεωρητικών υποθέσεων.

Στην έρευνά μας χρησιμοποιούμε την ποσοτική μέθοδο έρευνας, γιατί

- αυτό που μας ενδιαφέρει είναι η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος- γι' αυτό και έχουμε επιλέξει να διεξάγουμε την έρευνά μας σε μεγάλο δείγμα- και η δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων,
- δεν μας ενδιαφέρει η σε βάθος κατανόηση του φαινομένου αλλά περισσότερο η περιγραφή του.

4.5. Ερευνητικό Εργαλείο, Χώρος, Χρόνος, Πληθυσμός, Δείγμα, Χαρακτηριστικά Δείγματος

Ερευνητικό Εργαλείο:

Ως ερευνητικό εργαλείο θα χρησιμοποιήσουμε το ερωτηματολόγιο, επειδή μας επιτρέπει να κωδικοποιήσουμε τις απαντήσεις των ερωτώμενων, να τις επεξεργαστούμε στη συνέχεια στατιστικά, ώστε να καταλήξουμε σε αποτελέσματα που θα μπορούν να γενικευτούν και να παρουσιαστούν με συνοπτική και αποτελεσματική παρουσίαση.

Σύμφωνα με τους Ρόντο και Παπάνη (2007), το ερωτηματολόγιο είναι ένα εργαλείο που παρεμβάλλεται ανάμεσα στον ερευνητή και τους ερωτώμενους, που με τυποποιημένο τρόπο συλλέγει και καταγράφει εξειδικευμένη και σχετική με ένα ζήτημα με σχετική ακρίβεια και πληρότητα. Με άλλα λόγια, προσδιορίζει τη διαδικασία συλλογής των πληροφοριών και υποστηρίζει την καταγραφή τους με συστηματικό τρόπο.

Κωδικοποίηση Απαντήσεων Ερωτηματολογίου:

Για να μπορέσουμε να επεξεργαστούμε στατιστικά τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων και να κατατάξουμε τα αποτελέσματα σε μορφή πινάκων, είναι απαραίτητη η κωδικοποίηση των απαντήσεων (Παπαδημητρίου Γ., 2009). Χρησιμοποιούμε λοιπόν κωδικοποίηση με διακανονισμό (συμφωνία), όπου δεχόμαστε δηλαδή ότι κάθε απάντηση αντιστοιχεί σε έναν αριθμό (Παπαδημητρίου Γ., 2009). Προσδιορίζουμε εκ των προτέρων την κωδικοποίηση κάθε απάντησης (μεταβλητής) και στη συνέχεια παίρνουμε τις κωδικοποιημένες απαντήσεις και μέσω του προγράμματος excel αναλύουμε τα δεδομένα και παρουσιάζουμε τα στατιστικά τους στοιχεία.

Το excel είναι ένα λογισμικό, κατά το οποίο μπορούμε να δημιουργήσουμε πίνακες ,να υπολογίσουμε και να αναλύσουμε τα δεδομένα

Χώρος:

Μεσολόγγι

Χρόνος:

1 εβδομάδα

Πληθυσμός:

Φοιτητές

«Πληθυσμό ορίζουμε το σύνολο ατόμων ή αντικειμένων (ή άλλων οντοτήτων) όπου βασικός σκοπός είναι η μελέτη, ανάλυση και διεξαγωγή αποτελεσμάτων, τα οποία θα ερμηνεύουν με τον καλύτερο τρόπο το υπό-μελέτη σύνολο. Μπορούμε να ορίσουμε διαφορετικούς πληθυσμούς ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των μελών του (ανθρώπων, φυτών, ζώων, ποδοσφαιρικών ομάδων, εκλογικών τμημάτων κ.α.). Για κάθε στατιστική μελέτη ο πληθυσμός πρέπει να είναι καλά ορισμένος, να περιγράφεται δηλαδή όσο το δυνατό καλύτερα με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά που τον αποτελούν με σκοπό τον γενικότερο διαχωρισμό αν ένα στοιχείον αποτελεί μέλος του ή όχι (Ζήμερας Σ. 2003)».

Δείγμα:

Οι φοιτητές του ΤΕΙ Μεσολογγίου

Προκειμένου να μεγιστοποιείται η δυνατότητα γενίκευσης είναι απαραίτητη η διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος οι τιμές του να είναι αντιπροσωπευτικές των τιμών του πληθυσμού ώστε τα αποτελέσματα της ανάλυσης να είναι αξιόπιστα (Σταλίκας Α. 2005). Σύμφωνα με τους Cohen L. et al., (2007), το μέγεθος του δείγματος που απαιτείται για τη μελέτη ενός φαινομένου σε έναν πληθυσμό εξαρτάται από το σκοπό της έρευνας. Από αρκετούς θεωρείται ότι ένα δείγμα τριάντα ατόμων είναι ο ελάχιστος αριθμός που είναι απαραίτητος προκειμένου τα δεδομένα της έρευνας να μπορούν να αναλυθούν στατιστικά. Γενικά όμως, όσο μεγαλύτερο είναι το δείγμα, τόσο μεγαλύτερο βαθμό αντιπροσωπευτικότητας εξασφαλίζουμε. Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι, αν κάνουμε μια πλήρη καταμέτρηση του πληθυσμού, η ακρίβεια των αποτελεσμάτων θα είναι μεγαλύτερη, κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει. Ο λόγος είναι γιατί το πλήθος των εργασιών που θα πρέπει να γίνουν θα είναι πολύ λιγότερες στο δείγμα από ότι στον πληθυσμό, άρα και η κούραση λιγότερη και τα συνακόλουθα λάθη λιγότερα.

Κριτήριο Επιλογής Δείγματος:

Νέοι

4.6. Μέθοδος Δειγματοληψίας

Η εφαρμογή κατάλληλου σχεδίου δειγματοληψίας εξασφαλίζει τις καλύτερες προϋποθέσεις για την διασφάλιση της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος και της δυνατότητας γενίκευσης των αποτελεσμάτων για τη συγκεκριμένη έρευνα (Σταλίκας, 2005).

Για την παρούσα έρευνα, επιλέχθηκε η μέθοδος της απλής τυχαίας δειγματοληψίας (simple random sampling). Χαρακτηριστικό της μεθόδου αυτής είναι ότι κάθε μέλος του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα επιλογής στο δείγμα (αμερόληπτη επιλογή). Επίσης (Σταλίκας, 2005):

- Όταν ένα μέλος επιλεγεί δεν έχει δεύτερη δυνατότητα επιλογής (διαγράφεται από το αρχείο).
- Κάθε νέα επιλογή δεν επηρεάζεται από τις προηγούμενες επιλογές.

- Αν έχουμε ένα πληθυσμό 100 ατόμων, κάθε μέλος έχει 1% πιθανότητα επιλογής.

4.6.1. Πρόσβαση στο Δείγμα

Αποφασίστηκε η άμεση επαφή με τα μέλη του δείματός και να χορηγηθεί το ερωτηματολόγιο. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίστηκε η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος. Η επαφή με τους φοιτητές του ΤΕΙ Μεσολογγίου έγινε στους χώρους του ΤΕΙ και είχα στη διάθεσή μου περίπου μία εβδομάδα, έως ότου συμπληρωθεί ο απαραίτητος αριθμός ερωτηματολογίων.

4.7. Ανάλυση δεδομένων ερευνητικής εργασίας

Τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων μετά την κωδικοποίησή τους καταχωρήθηκαν σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων. Για τη στατιστική επεξεργασία και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα excel version 2003.

4.8. Δεοντολογία Έρευνας.

Ξεκαθαρίζουμε στην έρευνά μας κάποια δεοντολογικά ζητήματα που προκύπτουν μέσα από αυτήν. Αρχικά, ενημερώνουμε τα άτομα που θα συμπεριληφθούν στην έρευνα για ποιο λόγο διεξάγεται η παραπάνω έρευνα και ποιος είναι ο σκοπός που οι ερωτώμενοι θα μπου στην διαδικασία να απαντήσουν μια σειρά ερωτημάτων. Στη συνέχεια, κάνουμε γνωστό στους ερωτώμενους ότι η συγκεκριμένη έρευνα πληρεί όλες τις προϋποθέσεις σχετικά με την εχεμύθεια και το απόρρητο καθώς δεν γνωστοποιούνται προσωπικά στοιχεία. Τέλος, τα άτομα που λαμβάνουν μέρος είχαν το δικαίωμα να αρνηθούν τη συμμετοχή τους.

4.9. Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίων σε τυχαίο δείγμα ερωτώμενων. Αρχικά έγινε μια πρώτη προσέγγιση της μορφής του ερωτηματολογίου έπειτα από βιβλιογραφική έρευνα. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε και στη συνέχεια μοιράστηκε χέρι με χέρι στους ερωτηθέντες.

Οι ερωτήσεις των ερωτηματολογίων ήταν χωρισμένες σε τρεις κατηγορίες: στα δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία), το είδος των προτύπων που υιοθετούν και

το βαθμός τον οποίο επηρεάζονται από αυτά. Τέλος ρωτήθηκαν εάν τα πρότυπα που υιοθετούν προβάλλονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Τέλος, χρησιμοποιήθηκε η κλασική μέθοδος συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, η οποία δίνει αξιόπιστα αποτελέσματα, εάν λάβουμε υπόψιν και την ομοιογένεια του δείγματος, με την προϋπόθεση ότι ο αποδέκτης των ερευνητικών αποτελεσμάτων γνωρίζει τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου πληθυσμού και τους περιορισμούς που απορρέουν από αυτά.

Παρακάτω παρατίθεται το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα.

Ερωτηματολόγιο για τα πρότυπα των Νέων

Αγαπητοί συμφοιτητές/τριες

Το ερωτηματολόγιο που κρατάτε στα χέρια σας, αποτελεί το εργαλείο, που θα μας βοηθήσει στην εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας, που αφορά τα πρότυπα των σύγχρονων νέων. Η βοήθεια σας είναι πολύτιμη. Σας διαβεβαιώνουμε ότι θα μεταχειριστούμε τις απαντήσεις σας με πλήρη εχεμύθεια και οι πληροφορίες που θα συγκεντρωθούν θα αφορούν αποκλειστικά τους σκοπούς της έρευνας. Στις ερωτήσεις απαντήστε σημειώνοντας Χ στην απάντηση που σας εκφράζει, με βάση την εικόνα που έχετε για το πώς οι μεγάλες προσωπικότητες συμβάλλουν στην διαμόρφωση του κοσμοειδώλου σας.

Ευχαριστούμε εκ των προτέρων

Παπαδοπούλου Φωτεινή

Σαϊτάνη Αναστασία

1. ΦΥΛΟ

- Άνδρας
- Γυναίκα

2. ΗΛΙΚΙΑ

- 18-20 ΕΤΩΝ
- 21-23 ΕΤΩΝ
- 24-26 ΕΤΩΝ
- 27-29 ΕΤΩΝ

30 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

3. Έχετε κάποιο πρότυπο;

Ναι

Όχι

4. Αν έχετε κάποιο πρότυπο, ποιο είναι;

Ποδοσφαιριστής / Αθλητής

Καλλιτέχνης/Μοντέλο

Ηθοποιός/Τραγουδιστής

Τους γονείς σας/Συγγενείς

Άλλο (Συμπλήρωσε).....

5. Πιστεύεις ότι τα πρότυπα επηρεάζουν τη ζωή σου;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

6. Ποιος από τους παρακάτω νιώθεις ότι σε επηρεάζει περισσότερο;

Γονείς

Συνομήλικοι

Καθηγητές

Αγαπημένοι σας ποδοσφαιριστές/αθλητές/τραγουδιστές/ηθοποιοί/μοντέλα

Ιστορικές προσωπικότητες

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (τηλεόραση, internet, εφημερίδες, περιοδικά κτλ.)

7. Έχετε προσπαθήσει ποτέ να μοιάσετε σε κάποιο πρότυπο πνευματικά ή εμφανισιακά?

Ναι

Όχι

8. Έχετε επιλέξει το συγκεκριμένο πρότυπο επειδή:

Το έχει επιλέξει ο περισσότερος κόσμος;

Αρέσει σε εσάς;

Σας το επιβάλλει κάποιος; (π.χ. ΜΜΕ)

10. Υιοθετείτε τις συνήθειες κάποιου διάσημου καλλιτέχνη που σας αρέσει;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

11. Σας επηρεάζει ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τα πράγματα και τις καταστάσεις το πρότυπο σας ;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

12. Θα θέλατε να ακολουθήσετε το επάγγελμα του αγαπημένου σας Ποδοσφαιριστή/Αθλητή/Μοντέλου/Ηθοποιού/Τραγουδιστή;

καθόλου

λίγο

αρκετά

πολύ

πάρα πολύ

13. Πιστεύετε ότι τα ΜΜΕ προβάλλει κάποια συγκεκριμένα πρότυπα;

Ναι

Όχι

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ!!!

4.10 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου, η οποία αφορά το φύλο των ερωτηθέντων απάντησε το 58 % ανήκει στον γυναικείο πληθυσμό και το 42% στον ανδρικό.(γράφημα 1)

Η δεύτερη ερώτηση αναφέρεται στις ηλικίες των φοιτητών. Το μεγαλύτερο ποσοστό 84% κατέλαβαν οι ηλικίες 21-23,στη συνέχεια με 8% οι ηλικίες 18-20 και 24-26,ενώ στις υπόλοιπες δύο κατηγορίες το ποσοστό είναι 0%.(γράφημα 2)

Στην Τρίτη ερώτηση οι φοιτητές θα απαντήσουν αν έχουν κάποιο πρότυπο. Το μεγαλύτερο ποσοστό 74% ανέφερε πως έχει κάποιο πρότυπο και το 26% πως όχι.(γράφημα 3)

Έπειτα οι νέοι του ΤΕΙ μας θα κληθούν να απαντήσουν ποιο είναι αυτό το πρότυπο. Σημαντικό ρόλο παίζουν οι γονείς καθώς με ποσοστό 52% απάντησαν αυτό είναι το πρότυπο τους. Στις υπόλοιπες κατηγορίες είχαμε μικρά ποσοστά ο ποδοσφαιριστής/αθλητής με 8%,ο καλλιτέχνης/μοντέλο με 4% και ο ηθοποιός/τραγουδιστής με 6%.Ενώ,υπήρχαν νέοι που δεν είχαν κανένα πρότυπο το ποσοστό τους ανέρχεται στο 26%(γράφημα 4)

Κατά πόσο άραγε επηρεάζουν τη ζωή των νέων αυτά τα πρότυπα; Αυτό αναζητήσαμε και βγάλαμε ως αποτέλεσμα ότι τη ζωή τους επιδρά ελάχιστα(44%) ως και αρκετά(32%).(γράφημα 5)

Είδαμε ότι τα πρότυπα επηρεάζουν τους νέους, ποιο είναι όμως αυτό το πρότυπο που τους επηρεάζει περισσότερο; Αρχικά, οι γονείς 44% έχουν την μεγαλύτερη επιρροή στη ζωή τους, ύστερα οι συνομήλικοι 38% όπου είναι και αυτός ακόμη ένας παράγοντας μέσα από τον οποίο ο νέος διαμορφώνει το χαρακτήρα του. Τέλος τα ΜΜΕ 16% είναι ο τρίτος και τελευταίος παράγοντας που επιδρά με την προβολή θετικών και αρνητικών προτύπων.(γράφημα 6)

Τα πρότυπα θεωρούνται κάτι το ιδανικό προσπαθώντας έτσι οι νέοι να τους μοιάσουν είτε πνευματικά είτε εμφανισιακά. Ισχύει κάτι τέτοιο; Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν από τους φοιτητές οι μισοί είπαν ότι έχουν προσπαθήσει να μοιάσουν στο πρότυπο τους και οι άλλοι μισοί πως όχι.(γράφημα 7)

Πως έχει επιλεγεί αυτό το πρότυπο; Παρατηρήσαμε ότι όλοι ανεξαιρέτως φοιτητής είπε πως η επιλογή προτύπου ήταν επειδή αρέσει στους ίδιους.(γράφημα 8)

Υπάρχει άραγε υιοθέτηση των συνηθειών του προτύπου;Κοιτώντας τα αποτελέσματα της έρευνας ανακαλύψαμε πως τις συνήθειες των προτύπων τους τις ακολουθούν ελάχιστα ως και καθόλου,30% και 62% αντίστοιχα.(γράφημα 9)

Εκτός από τις συνήθειες θα μπορούσε να επηρεαστεί και ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τα πράγματα το πρότυπο σας; Σύμφωνα με την έρευνα που έγινε οι φοιτητές απάντησαν ότι τους επηρεάζει λίγο (40%) και καθόλου (46%), ενώ στις υπόλοιπες κατηγορίες τα ποσοστά τους είναι αρκετά χαμηλά. (γράφημα 10)

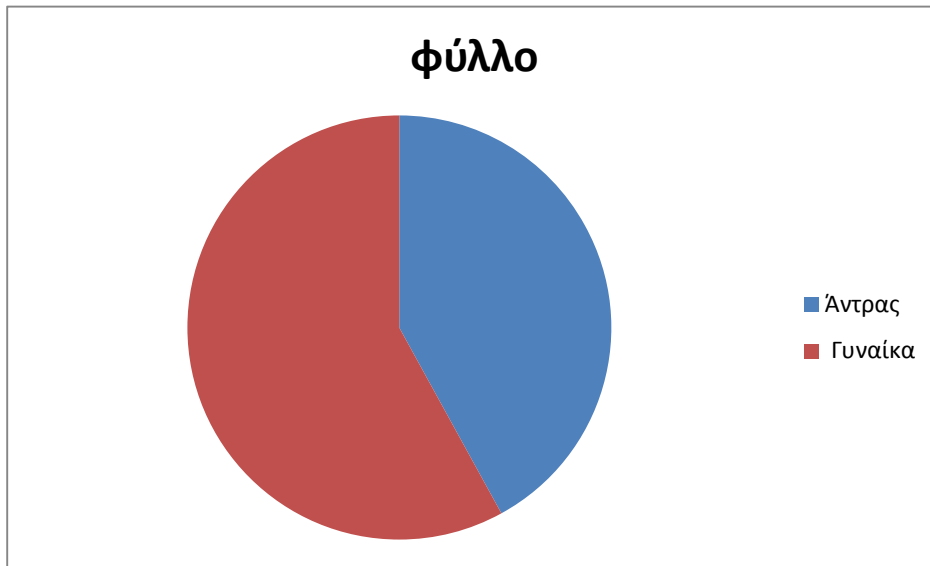
Ο περισσότερος κόσμος θαυμάζει κάποιον ποδοσφαιριστή /αθλητή /μοντέλο/ ηθοποιό/ τραγουδιστή, κατά πόσο όμως θέλουν να ακολουθήσουν το επάγγελμα αυτό; Οι φοιτητές του ΤΕΙ μας απάντησαν σε αυτό. Το μεγαλύτερο ποσοστό δεν θα ήθελε καθόλου (70%) να ακολουθήσει κάποια από τα προηγούμενα επαγγέλματα. Βέβαια μικρό ποσοστό έδειξε πως επιθυμούν αρκετά (12%) ως και ελάχιστα (14%). (γράφημα 11)

Τα ΜΜΕ είναι μία σημαντική πηγή πληροφοριών. Πιστεύετε πως προβάλλουν συγκεκριμένα πρότυπα; Σύμφωνα με την έρευνή μας το 42% πιστεύει πως δεν προβάλλει, αντίθετα το 58% θεωρεί ότι προβάλλει το πρότυπο της πλούσιας ζωής, του χρήματος, του θεάματος και μέσα από αυτά προβάλλει τα δικά τους μηνύματα που έχει ως αποτέλεσμα τον αποπροσανατολισμό του νέου. (γράφημα 12)

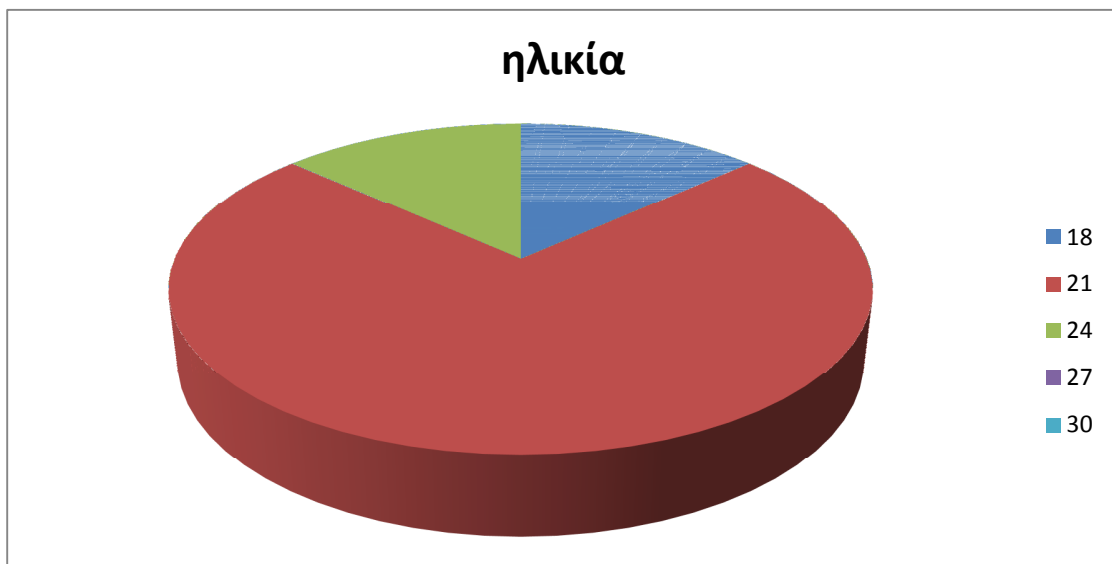
Ερωτηματολόγιο για τα πρότυπα των Νέων

1. ΦΥΛΟ

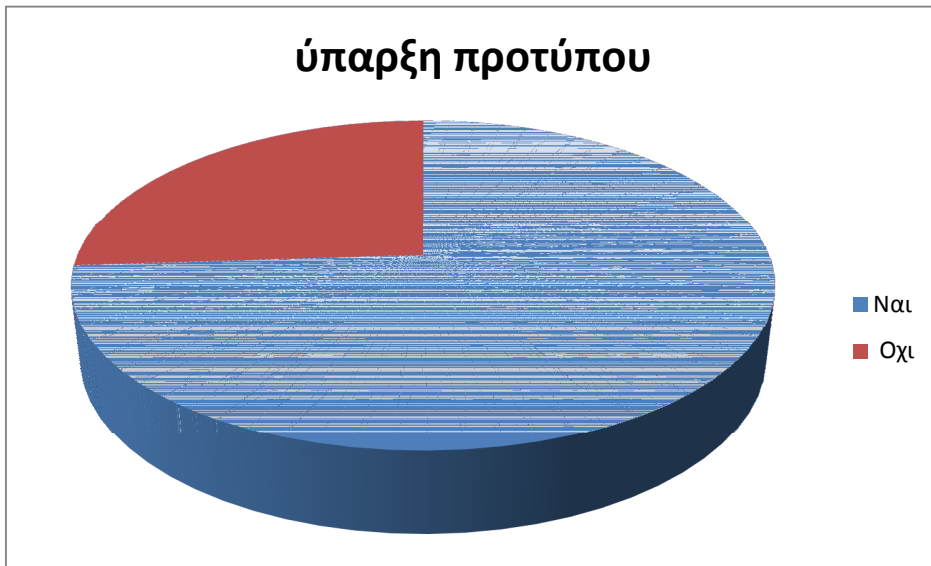

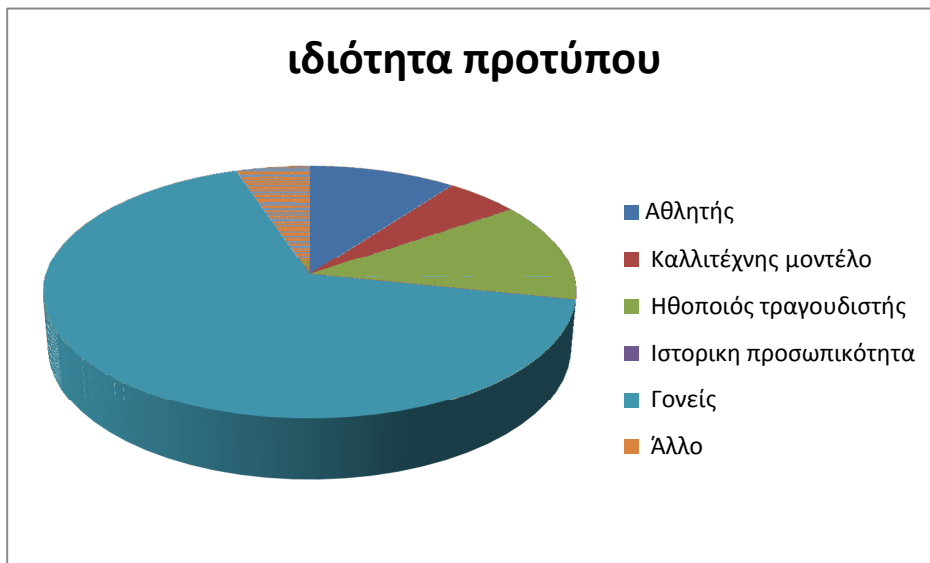
2. ΗΛΙΚΙΑ

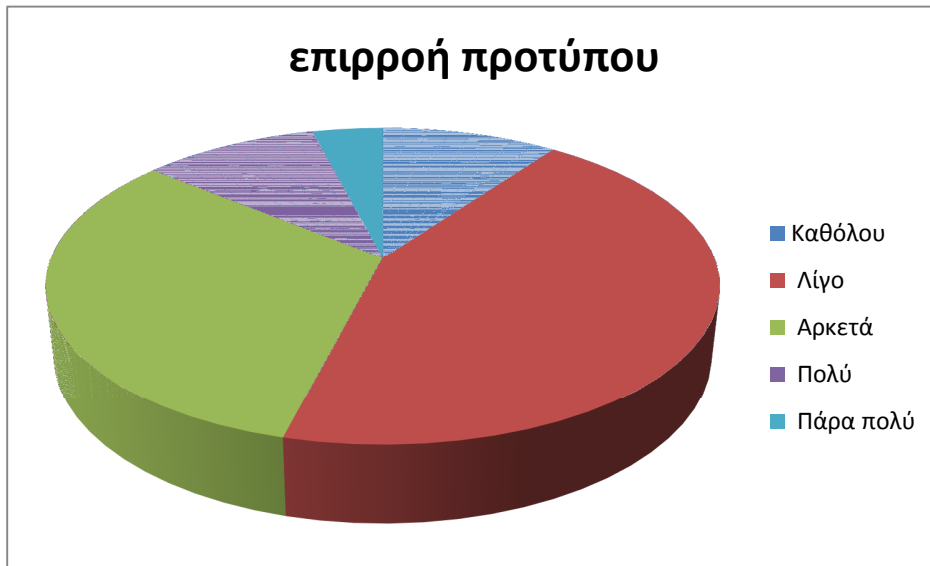
3. Έχετε κάποιο πρότυπο;

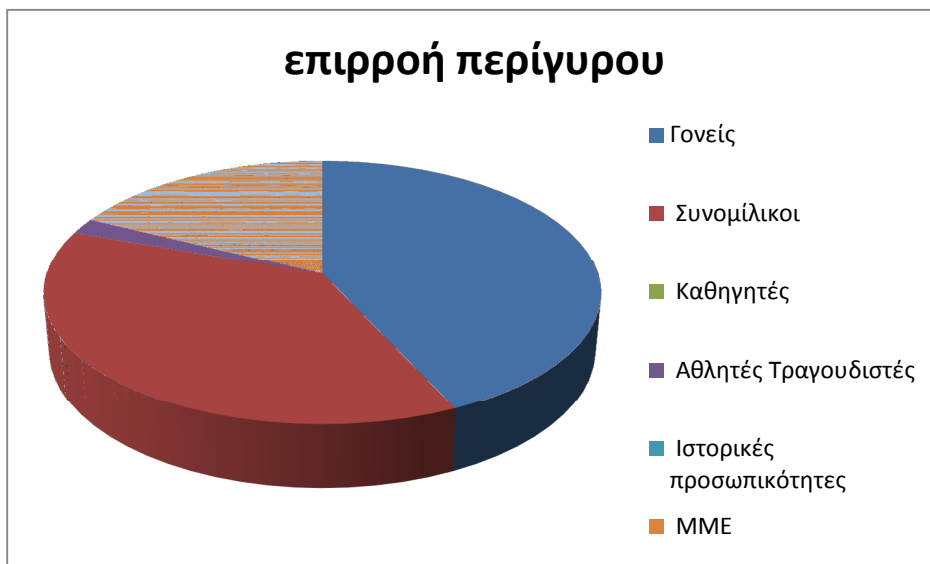
4. Αν έχετε κάποιο πρότυπο, ποιο είναι;

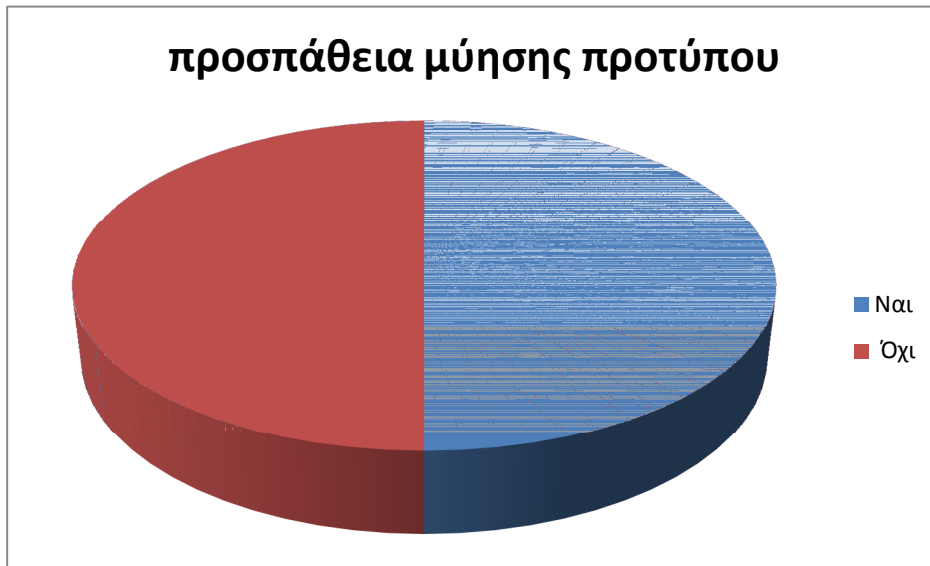
5. Πιστεύεις ότι τα πρότυπα επηρεάζουν τη ζωή σου;

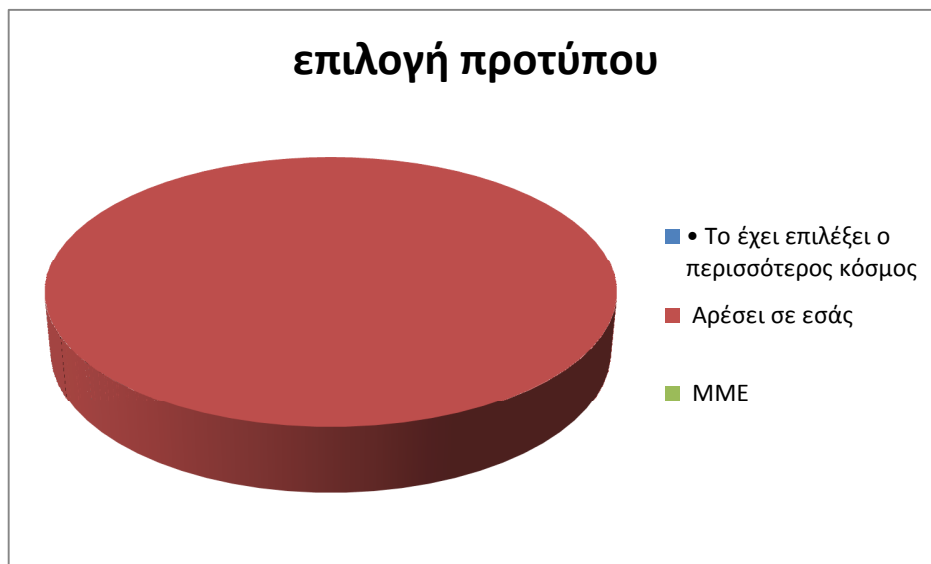
6. Ποιος από τους παρακάτω νιώθεις ότι σε επηρεάζει περισσότερο;

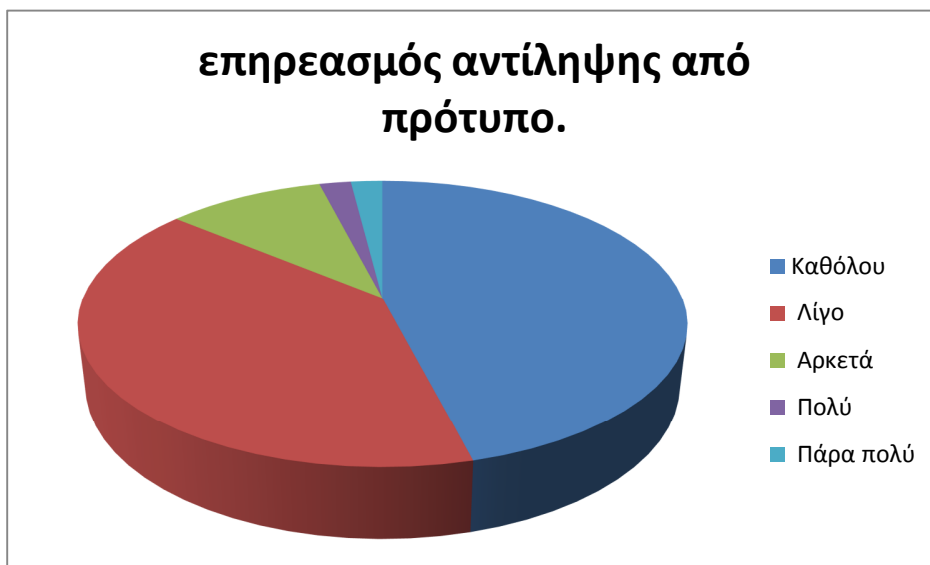
7. Έχετε προσπαθήσει ποτέ να μοιάσετε σε κάποιο πρότυπο πνευματικά ή εμφανισιακά?

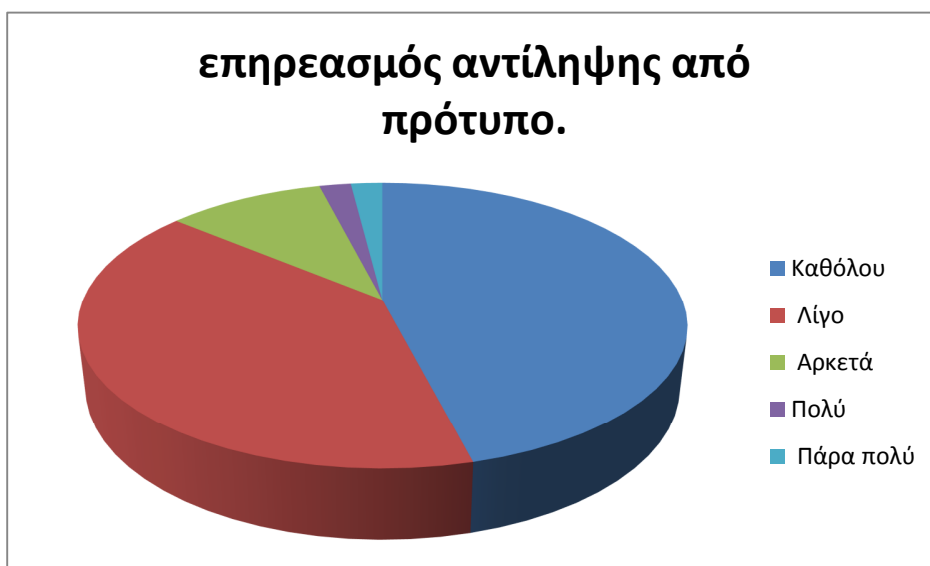
8. Έχετε επιλέξει το συγκεκριμένο πρότυπο επειδή:

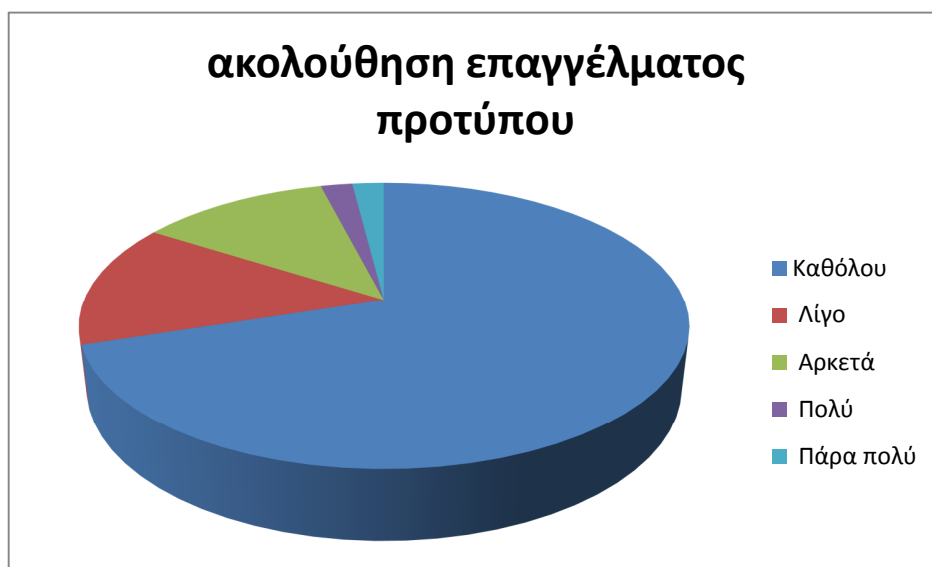
9. Υιοθετείτε τις συνήθειες κάποιου διάσημου που σας αρέσει;

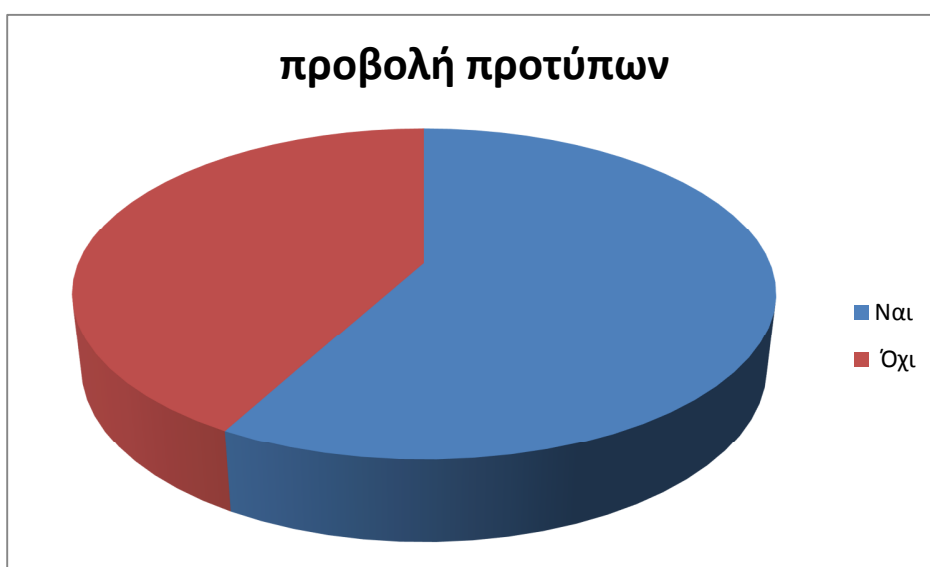
10. Σας επηρεάζει ο τρόπος που αντιλαμβάνεται τα πράγματα και τις καταστάσεις το πρότυπό σας;

11. Θα θέλατε να ακολουθήσετε το επάγγελμα του αγαπημένου σας Ποδοσφαιριστή/ Αθλητή/ Μοντέλου/ Ηθοποιού/ Τραγουδιστή

12. Πιστεύετε ότι τα ΜΜΕ προβάλλουν κάποια συγκεκριμένα πρότυπα;

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα νέα πρότυπα πιστεύουμε και ελπίζουμε ότι θα δημιουργηθούν μέσα στο γενικότερο περίγραμμα ιδεών που ανέκαθεν αποτελούσαν πρόπλασμα μια σύγχρονης ιδεολογίας και πολιτικής. Οι νέοι, χωρίς σημείο αναφοράς, χωρίς σαφείς προσανατολισμούς έχουν πια μόνον οδηγό τις επιθυμίες, τους φόβους, τα ένστικτά τους. Αντιδρούν παρορμητικά και άτσαλα. Επίσης αποτελούν μεγάλα θύματα μιας ανεύθυνης πολιτικής και πνευματικής

ηγεσίας, που χρόνια τώρα καλλιεργεί την ιδεολογία του λαϊκισμού.

Τέλος, στην αμοραλιστική αυτή εποχή μας το μόνο που σκέπτεται ο σύγχρονος άνθρωπος είναι πως “θα πιάσει την καλή” και μάλιστα όσο γίνεται γρηγορότερα και με λιγότερο κόπο. Το ‘ιδεώδες’ του ευδαιμονισμού επικρατεί σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη και παρασύρει τον άνθρωπο στον εύκολο πλουτισμό, στην κατάκτηση υψηλών θέσεων και αξιωμάτων και στην απόκτηση δύναμης και φήμης έναντι οποιουδήποτε ηθικού τμήματος. Ιδέες, αξίες και αρχές θυσιάζονται όλες στο βωμό του χρήματος, της δόξας και της εξουσίας. Όσοι εξακολουθούν να πιστεύουν σε πρότυπα αρετής και ήθους χαρακτηρίζονται ρομαντικοί και αφελείς. Μπορεί όμως μία κοινωνία να πάει μπροστά με τέτοια κοινωνικά πρότυπα; Μπορεί να στηρίζει την πρόοδο και την ευημερία των πολιτών της σε τέτοιες κοινωνικές αξίες και ηθικές αρχές; Η απάντηση, βέβαια, είναι όχι.

Πάντως, αν και όταν αποφασίσει να κάνει ένα καινούριο ελπιδοφόρο ξεκίνημα, έναν όρο απαρέγκλιτα πρέπει να τηρήσει. Το ξεκίνημα αυτό να έχει ως βάση και αφετηρία την παιδεία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**1.ΒΙΒΛΙΑ****Α.ΕΛΛΗΝΙΚΗ**

Βάμβουκας, Μιχάλης Ι. Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία / Μιχάλης Βάμβουκας · επιμέλεια σειράς Μιχάλης Κασσωτάκης. - 5η έκδ. - Αθήνα : Γρηγόρη, 1998, - 422σ. · 24x17εκ. - (Επιστήμες της Αγωγής · 8).

Γαραντούδης Ευριπίδης, 2012, Έλληνες ποιητές του μεταιχμίου(1880-1930), εκδόσεις Καστανιώτη.

Γιακωβάκη Ν., Κάσδαγλη Α., Κιουσοπούλου Τ., Κονόρτας Π., Μπενβενίστε Ρ., Τελέλης Γ. 2007, Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία. Από την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης (330 μ.Χ.) ως τις αρχές του 18ου αιώνα.

Γκότσης Χ., Μεταλληνός Γ. & Φίλιας Γ. 2004, Ορθόδοξη πίστη και λατρεία, Α΄ ενιαίου λυκείου, ΟΕΔΒ.

Ευρώπη Ελλάδα Κόσμος-Σύγχρονη Εγκυκλοπαίδεια:Εκδοτικός Οργανισμός Θ.Χριστόπουλος Α.Β.Ε.Ε.

Ζιρώ Ο., Μερτζάνη Ε. & Πετρίδου Β. 1990, Ιστορία της τέχνης, Γ΄ Λυκείου 22-0135, εκδότης: ΙΤΥΕ- ΟΑΕΔ, Αθήνα.

Κυριαζή, Ν. 1998, Η κοινωνιολογική έρευνα – Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών. Αθήνα: Ελληνικές Επιστημονικές Εκδόσεις.

Marrío Vitti, 1926- Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας/ επιμέλεια Δήμητρα Λουκά, - Αθήνα : Οδυσσέας, 2008.

Μαρωνίτη Δ. Ν. και Πόλκα Λ. 2007, Αρχαϊκή επική ποίηση: από την Ιλιάδα στην Οδύσσεια, Πρόγραμμα Αρχαιογνωσίας και Αρχαιογλωσσίας στη Μέση Εκπαίδευση, ΙΝΣ, Αθήνα.

Νικόλαος Γλώσσας-Τεχνολογία Α΄ Γυμνασίου- Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και

Εκδόσεων <<Διόφαντος>> Έκδοση 2013.

Νταουλτζής Γ., Πανουτσοπούλου Π., Ραβδά Αν., Τσουκαντάς Αρ., Χαδιάρη Σ, επιμέλεια έκδοσης Νταουλτζής Ιωάννης. Οι σύγχρονοι νέοι. Έκφραση Έκθεση Διδακτικό Υλικό για τους Θεματικούς Κύκλους της Α' Λυκείου Τεύχος Β'.

Παπαγιάννης Γ. Ιούνιος 2013, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Εξεταστέα Ύλη «Βυζαντινή Ποίηση και Πεζογραφία».

Πασσάς Γ. 2012, Πρότυπα. Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας. Σελίδες Ιστορίας και Επιστήμης, 2012, Ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός.

Στέφος Α. Στεργιούλης Ε. & Χαριτιδου Γ. 2006, Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, Α, Β, Γ Γυμνασίου, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Συμεωνίδης Φ. 2011, Η ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Τσάκτσιρα Λ., Ορφανουδάκη Ζ. & Θεοχάρη Μ. 2002, Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή, Β' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα.

ΥΠΕΠΘ, 2010, Αρχαία Ιστορία: Από τους πρώτους ανθρώπους ως την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης (330 μ.Χ.). Φορέας Υλοποίησης: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Χατζηδάκη- Αποστολοπούλου Μ. & Πρατσίνης Ν. 2001, Χρονικό της Ανθρωπότητας, Τόμος 1, Εκδόσεις Δομική.

B.ΞΕΝΗ

Cohen, L., & Manion, L. 1997, Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας. Αθήνα: Έκφραση/Μεταίχμιο.

2.ΑΡΘΡΑ

Α.ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αγγελόπουλος Βασίλης 2009, Εκπαιδευτικού Π.Ε.20 Τεχνικού Υπεύθυνου
ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ.ΔΔΕ Ηλείας: Η τεχνολογία εξέλιξη των κινητών σήμερα.

Βελουδής Γ. 2009, «Ο Επτανησιακός, ο Αθηναϊκός και ο Ευρωπαϊκός Ρομαντισμός»,
Μονά-Ζυγά. Δέκα νεοελληνικά μελετήματα, Γνώση, Αθήνα.

Γιαλλουρίδης Χ. 2013, Χρυσής Αυγής γενεσιουργά αίτια και αντιμετώπιση.

Δαρδιώτης Γ.Ν. 2012, Πρότυπα – Είδωλα: κείμενα και κριτήριο αξιολόγησης.

Καπνίση, Φ. 2009, Τα πρότυπα σε πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες: μια ερευνητική
προσέγγιση αναφορικά με την αλλαγή και τη διαφοροποίηση προτύπων.

Κλούρα Δ. 2011, Τα σημερινά είδωλα ποια χαρακτηριστικά έχουν και ποιες αρνητικές
επιδράσεις ασκούν στους νέους.

Μιχαήλοβιτς Π. 2011, Γιατί προβάλλονται κίβδηλα πρότυπα από τα Μέσα Μαζικής
Ενημέρωσης; Ποιο σκοπό έχουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Μουρουζίδου Ε. 2011, Ποια χαρακτηριστικά έχουν τα σημερινά είδωλα και ποιες
αρνητικές επιδράσεις ασκούν στους νέους;

Κατερίνα Μουστάκα, Απρίλιος 2010-Μόδα στους νέους: Απλή επιλογή ή Στάση Ζωής.

Μπαμπινιώτης, Γ. 1998, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας –Επανεκτύπωση, Κέντρο
Λεξικολογίας, Αθήνα, σελ.1520.

Μπασά Κ. 2011, Ποια χαρακτηριστικά έχουν τα σημερινά είδωλα-ποιες αρνητικές
επιδράσεις ασκούν στους νέους.

Νικολαΐδου Χ. 2009, Πρότυπα – Είδωλα.

Πάλλη Χ., 2013,Πρότυπα Είδωλα.

Παπαδημητρίου Γ., 2009, Η Ανάλυση Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες (Data Analysis in Social Sciences), ΠΡΑΚΤΙΚΑ Σεμιναρίου Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης στην Έρευνα και την Ανάλυση Δεδομένων με χρήση Νέων Τεχνολογιών.

Ρόντος Κ. & Παπάνης Ε. 2007, Οι τεχνικές του καλού ερωτηματολογίου.

Σιαμαντούρα Σ., 2010, Πρότυπα (διάγραμμα έννοιας).

Σταλίκας Α. 2005, Μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

Βασίλης Συμεωνίδης , 2012, Μόδα.

Ψώρα Π. 2008, Η ιστορία της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

B.ΞΕΝΗ

Via Romana 1997-1999, European Education Project Report. COMENIUS ACTION 1.

Τίτλος Προγράμματος: Οι επιπτώσεις του ρωμαϊκού πολιτισμού στην Ελλάδα, την Ισπανία και Ιταλία. Αργυροπούλου Ρ. & Ταμπάκη Α. 2011, Νεοελληνικός Διαφωτισμός.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ (WEB SITES) ΤΟΥ INTERNET

<http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/262>

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSEPAL-A108/189/1331,4667/>

<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C111/62/475,1814/>

<http://www.greek->

[language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/epos/page_042.html?prev=true](http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/epos/page_042.html?prev=true)

http://parents.doukas.gr/app/webroot/fckfile/file/Lykeio/New/ALykeiou/nglossa/_Themat

www.vlioras.gr/Philologia/composition/Moda.html

users.sch.gr/symfo/sholio/ekthesi/a_likiu/a06.moda.htm